

Innehåll

1	Sammanfattning	7
2	Inledning	11
2.1	Uppdraget.....	11
2.2	Arbetsformer	13
2.3	Avgränsningsfrågor	14
3	Utgångspunkter för utredningens ställningstaganden	17
3.1	Inledning.....	17
3.2	Det offentliga åtagandet	17
3.3	Försvarsmaktsplan 97 samt riksdagens försvarsbeslut 1996.....	18
3.4	Det militära skol- och utbildnings-väsendet.....	19
3.5	Det svenska befälssystemet	23
3.6	Elevvolymen.....	24
3.7	Förmåga till anpassning	28
3.7.1	Organisatorisk struktur	28
3.7.2	Förutsättningar för långsiktig kompetensutveckling.....	29
3.8	Samordning inom Försvarsmakten.....	30
3.9	Ekonomiska och finansiella bedömningsgrunder	30
3.9.1	Inledning.....	30
3.9.2	Försvarsmaktens ekonomiska kalkyler inför försvarsbeslutet.....	31
3.9.3	Regeringens hantering av de ekonomiska kalkylerna	31
3.9.4	Ekonomiska beräkningar inom ramen för utredningens arbete	32
3.9.5	Ekonomiska bedömningsgrunder	32
3.10	Regionalpolitiska konsekvenser	33
3.11	Jämställdhetspolitiska konsekvenser	34
3.12	Slutsatser.....	34
4	Förslag till förändrad organisatorisk grundstruktur	37

4.1	Inledning.....	37
4.2	Försvarsmaktsgemensam officers-utbildning.....	38
4.2.1	Försvarsmaktens preliminära bedömning	39
4.2.2	Konsekvensanalys.....	40
4.2.3	Utredningens förslag och bedömning	42
4.3	Arméns stridsskolor	44
4.3.1	Konsekvensanalys.....	45
4.3.2	Utredningens förslag och bedömning	46
4.4	Försvarsmaktens ledningscentrum	49
4.4.1	Försvarsmaktens preliminära bedömning.....	50
4.4.2	Konsekvensanalys.....	52
4.4.3	Utredningens förslag och bedömning	53
4.5	Skolverksamhet i Halmstad	54
4.5.1	Bakgrund.....	55
4.5.2	Övervägda alternativ.....	55
4.5.3	Konsekvensanalys.....	57
4.5.4	Utredningens förslag och bedömning	58
4.6	Motorskolan	61
4.6.1	Utredningens förslag och bedömning	62
4.7	Flygvapnets flygledarskola.....	63
4.7.1	Konsekvensanalys.....	63
4.7.2	Utredningens förslag och bedömning	64
4.8	Kustartilleriets stridsskola.....	65
4.8.1	Konsekvensanalys.....	65
4.8.2	Utredningens förslag och bedömning	66
4.9	Försvarsmaktens tekniska utbildning	67
4.9.1	Utredningens förslag och bedömning	67
4.10	Marinens dykskolor	69
4.10.1	Utredningens förslag och bedömning	69
5	Den nya skolstrukturen.....	71
6	Slutsatser.....	75

1 Sammanfattning

Utredningens uppdrag

Den särskilde utredaren har haft som uppgift att lämna förslag som syftar till att visa hur utbildningsverksamheten för främst anställd personal inom Försvarsmakten kan bedrivas och samordnas, så att de samlade resurserna utnyttjas bättre.

I föreliggande delbetänkande behandlas huvudsakligen frågeställningar rörande den organisatoriska grundstrukturen för skol- och utbildningsverksamheten inom Försvarsmakten. Övriga utredningsområden kommer i allt väsentligt att hanteras inom ramen för utredningens slutbetänkande. Emellertid har det inte varit möjligt att hantera den organisatoriska grundstrukturen helt separat från övriga utredningsområden. Därför har även områdena *specialist- och fackutbildning för Försvarsmaktens personal* samt *en sammanhållen officersutbildning gemensam för hela Försvarsmakten* i flera avseenden hanterats inom ramen för delbetänkandet.

Utgångspunkter för utredningens ställningstaganden och förslag

Mot bakgrund av de riktlinjer som finns angivna i regeringens direktiv, har en viktig utgångspunkt för utredningens arbete varit att de förslag som presenteras skall resultera i försvarsmaktsgemensamma lösningar för skol- och utbildningsverksamheten där så är möjligt.

I övrigt har följande huvudsakliga utgångspunkter legat till grund för de överväganden som gjorts samt för de förslag som redovisas i delbetänkandet:

- åtgärder som gynnar långsiktig kompetensutveckling;
- möjlighet till samordning;
- ekonomiska konsekvenser;
- förutsättningar för anpassning;
- rationellt utnyttjande av befintlig organisatorisk struktur.

Andra viktiga utgångspunkter har varit 1996 års försvarsbeslut, nuvarande militära utbildningssystem, det svenska befälssystemet ("NBO") samt antalsmässigt utbildningsbehov.

Utredningens förslag till förändrad organisatorisk grundstruktur

De förslag till förändringar som utredningen lämnar i delbetänkandet är följande:

- Inrätta försvarsmaktsgemensamma skolor för i första hand teoretiska utbildningsmoment inom ramen för de utbildningsprogram som för närvarande ges vid de olika officers- och krigshögskolorna. Utredningen föreslår att tre sådana skolor organiseras med lokalisering i Halmstad, Stockholm och Östersund samt att de benämns Militärhögskolor. Utredningen föreslår samtidigt att flygvapnets respektive marinens Officershögskola och Krigshögskola samt arméns Krigsskola upphör och inordnas i den föreslagna skolstrukturen.

Utbildningsverksamheten vid Militärhögskolorna kommer i likhet med nuvarande system med försvarsgrensgemensamma skolor att kompletteras med utbildning vid specifika fack-, funktions- och/eller truppslagsskolor. Grunden för den föreslagna Militärhögskolan är i princip fastställd. Den mer exakta utformningen av utbildningsverksamheten samt den utbildningsmässiga fördelningen mellan dessa skolor och specifika fack-, funktions- och truppslagsskolor som berörs av nuvarande utbildningsprogram vid officers- och krigshögskolorna kommer att hanteras inom ramen för utredningens slutbetänkande.

Den föreslagna omläggningen till försvarsmaktsgemensamma skolor kommer även att generera en betydande besparing. Enligt preliminärt gjorda beräkningar totalt närmare 500 miljoner kronor under den kommande tioårsperioden.

- Inrätta Arméns Brigadskola i Skövde med underavdelningar i Kvarn och i Boden. Förslaget innebär att stridsskola Syd i Skövde och Stridsskola Mitt i Kvarn upphör som separata enheter och inordnas i den föreslagna skolan medan stridsskola Nord i Umeå avvecklas helt. En underavdelning till den föreslagna Brigadskolan organiseras i Boden för att tillgodose behov av utbildning i vinterkrigföring.

Preliminärt gjorda beräkningar visar att den föreslagna strukturen för stridsskoleverksamheten kommer att generera en total besparing motsvarande ca. 230 miljoner kronor under den kommande tioårsperioden.

- Inrätta Försvarsmaktens ledningscentrum i Enköping varvid Arméns lednings- och sambandscentrum i Enköping upphör och inordnas i det föreslagna centrumet. Förslaget innebär att utbildning på försvarsmaktsgemensamma system och för de operativa ledningssystemen samlas till Enköping. Vid Arméns tekniska skola i Östersund samlas den mer teknikinriktade utbildningen. Vid flygvapnets IT-skola i Halmstad kvarstår tills vidare utbildning på de befintliga fasta systemen och flygvapnets taktiska system.

På sikt anser utredningen i likhet med Försvarsmakten att utbildningen bör samlas till en plats (Enköping) vilket då även bör inkludera den taktiska ledningssystemutbildningen.

- Inrätta Försvarsmaktens underhålls- och basskola i Halmstad. Flygvapnets basbefälskola, Arméns underhållsskola, Marinens intendenturskola, Marinens bassäkerhetsskola samt Flygvapnets väderskola upphör och inordnas i den föreslagna skolan. Förslaget innebär även att arméns militärpolisutbildning för officerare samt viss utbildningsverksamhet vid Försvarshögskolans managementinstitution överförs till Underhålls- och basskolan.

Grunden för ovanstående förslag har i första hand varit att utbildningsområden som bedrivs av respektive försvarsgren och som är förhållandevis likartade och begränsade i sin omfattning bör samordnas i en försvarsmaktsgemensam skola, bl.a. för att underlätta den långsiktiga kompetensutvecklingen.

- Mot bakgrund av den föreslagna och nya verksamhetsinriktningen vid F 14 i Halmstad föreslås att nuvarande benämning ersätts med Försvarsmaktens utbildningscentrum i Halmstad.
- Omlokalisera Motorskolan i Skövde till Östersund och integrera skolan i Arméns tekniska skola.
- Omlokalisera Flygvapnets flygledarskola till utbildningscentrumet i Halmstad. Förslaget är en direkt följd av att verksamheten vid F 5 i

Ljungbyhed enligt 1996 års försvarsbeslut skall avvecklas. Förslaget bedöms innebära flera positiva konsekvenser, bl.a. de synergieffekter som kan erhållas genom att luftvärnskåren (Lv 6) samt den föreslagna Undershålls- och basskolan finns i Halmstad.

- Omlokalisera Kustartilleriets stridsskola från Täby till Kustartilleriregementet på Rindö (Vaxholm).
- Omlokalisera och integrera den del av marinens Skeppstekniska skola som är organiserad på Berga till den Skeppstekniska skolan i Karlskrona.

Vad gäller Försvarsmaktens tekniska utbildningar delar utredningen Försvarsmaktens uppfattning att expertcentra för olika grundläggande teknikområden bör inrättas. Det är emellertid utredningens uppfattning att på sikt bör nuvarande struktur med försvarsgrensvisa tekniska skolor ersättas med en försvarsmaktsgemensam teknisk skola, även om detta inte innebär en samlokalisering av skolorna.

- Reducera antalet marina dykskolor från nuvarande tre till två. Verksamheten föreslås samlas till Berga och till Karlskrona. På sikt bör dock ett försvarsmaktsgemensamt dykericentrum organiseras.

2 Inledning

Regeringen beslutade vid sitt sammanträde den 5 december 1996 om direktiv för utredningen om Försvarsmaktens skolverksamhet (Dir 1996:101, *bilaga 1*). Samtidigt bemyndigades dåvarande chefen för Försvarsdepartementet, Thage G Peterson, att tillkalla en särskild utredare.

Med stöd av bemyndigandet tillkallade departementschefen som särskild utredare landshövding Gunnar Björk. Till utredningssekreterare utsågs departementssekreterare Jan-Olof Lind.

Enligt regeringens direktiv skall förslag från utredaren lämnas senast den 2 januari 1998. Emellertid skall förslag rörande frågor som kräver riksdagens ställningstagande lämnas senast den 1 augusti 1997¹.

I föreliggande delbetänkande behandlas huvudsakligen frågeställningar rörande den organisatoriska grundstrukturen för skolverksamheten. Ambitionen har härvidlag varit att förutom de förslag som kan komma att kräva riksdagens ställningstagande även redovisa övriga förslag och ställningstaganden inom det aktuella området.

2.1 Uppdraget

Det övergripande utredningsuppdraget har varit att lämna förslag som syftar till att visa hur utbildningsverksamheten för främst anställd personal inom Försvarsmakten kan bedrivas och samordnas så att de samlade resurserna utnyttjas bättre.

¹ Överenskommelse har sedermera träffats med Försvarsdepartementet som innebär att delbetänkandet skall överlämnas den 11 augusti 1997.

I den skrivelse som överlämnades av utredningen till regeringen den 16 januari 1997², vilken bl.a. innehöll förslag till inriktning för det fortsatta utredningsarbetet, konstaterades att utifrån det övergripande uppdraget var sex olika områden föremål för behandling inom ramen för utredningens arbete. Dessa områden är följande:

- specialist- och fackutbildning för Försvarmaktens personal;
- organisatorisk grundstruktur;
- en sammanhållen officersutbildning gemensam för hela Försvarmakten;
- en ändamålsenlig uppdelning mellan intern och extern nivåhöjande utbildning;
- utnyttjande av civila utbildningsresurser samt samordning inom Försvarssektorn;
- civila utbildningsbehov i försvarsanknutna frågor.

Vid de diskussioner som utredningen i samband med överlämnandet förde med Försvarsdepartementet fastslogs att delbetänkandet i första hand skulle innehålla förslag om förändringar i Försvarmaktens organisatoriska grundstruktur för skolverksamheten. Det stod också klart att arbetet skulle innebära en bred och genomgripande översyn av ovanstående område. Försvarsdepartementet hade därmed inget att erinra mot den av utredningen föreslagna arbetsinriktningen.

Denna arbetsinriktning stämmer dock väl överens med regeringens direktiv i vilka det anges att utbildningar som har stark koppling till den organisatoriska grundstrukturen skall prioriteras tidsmässigt. Följden har blivit att det utredningsarbete som bedrivits fram till nu starkt fokuserats till frågor rörande den grundläggande organisationen. Arbetet med övriga utredningsområden har emellertid redan påbörjats och har därmed skett parallellt med behandlingen av den organisatoriska grundstrukturen. Detta med anledning av att det aktuella området svårligen kan hanteras separat från de övriga utredningsområdena. Med undantag för områdena *specialist- och fackutbildning för*

² Se vidare utredningens promemoria 1997-01-14, dnr 97/UFS/B1001

Försvarsmaktens personal samt en sammanhållen officersutbildning gemensam för hela Försvarsmakten har dock inga konkreta slutsatser och förslag färdigställts inom ramen för delbetänkandet.

2.2 Arbetsformer

Utredningssekreteraren har under den särskilde utredarens ledning svarat för det fortlöpande utredningsarbetet samt för utformningen av delbetänkandet.

En viktig utgångspunkt för arbetet har varit det skriftliga material som Försvarsmakten i ett tidigt skede överlämnade till utredningen innehållande en inventering av skol- och utbildningsverksamheten. Försvarsmakten har därefter stått till utredningens förfogande och på begäran från utredningen inkommit med ett flertal skriftliga svar på specifika frågeställningar och utredningsuppdrag. Ett stort antal personer vid Försvarsmakten har därmed deltagit i utarbetandet av olika underlag.

Utredningen har under våren genomfört ett flertal studiebesök vid olika skolor och andra utbildningscentrum inom Försvarsmakten och vid Försvarshögskolan. Besöken har givit en inblick i utbildningsverksamheten och kompletterat annan information som överlämnats till utredningen.

Utredningens experter, departementsrådet Gösta Sandgren och generallöjtnant Curt Sjöo, har deltagit vid de sammanträden och studiebesök som genomförts men även på ett värdefullt sätt bistått utredningen med synpunkter och relevant information i olika frågeställningar.

Överste 1. Åke Jansson och överste Björn Wibom har åt utredningen redovisat ett specifikt uppdrag avseende fördjupad analys av befintlig utbildningsverksamhet inom Försvarsmakten och Försvarshögskolan.

Curt Sjöo och Åke Jansson har därutöver koordinerat Försvarsmaktens arbete gentemot utredningen. I detta arbete har även generalmajor Curt Westberg, Försvarsmakten, haft en viktig funktion.

Diskussioner har förts med överbefälhavaren Owe Wiktorin, varvid utredningens intentioner och förslag redovisats. Samtal har även förts med chefen för Försvarshögskolan, Claes Tornberg.

Information om utredningsarbetet har vidare lämnats till berörda arbetstagarorganisationer varvid de givits möjlighet att framföra synpunkter.

2.3 Avgränsningsfrågor

I utredningens första skrivelse till regeringen³ framhölls att mot bakgrund av regeringens direktiv skulle de flesta av Försvarens organisationsenheter med utbildningsuppdrag på ett eller annat sätt komma att beröras av utredningsuppdraget. Den bedömning utredningen då gjorde var dock att ett antal organisationsenheters specialist- och fackutbildningar preliminärt skulle kunna undantas från det fortsatta arbetet. Under arbetets gång har inget ytterligare framkommit som på denna punkt föranlett ett förändrat ställningstagande från utredningens sida.

Däremot har utredningen kunnat konstatera att inrättandet av Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum i Eksjö varit föremål för regeringens beredning under våren varför även detta centrum utbildningsverksamhet exkluderats från utredningens arbete. De organisationsenheter som därmed undantagits är följande:

- Försvarens underrättelse- och säkerhetscentrum
- Försvarens helikopterflottilj
- Flygskolan samt grundläggande taktisk flygutb. GTU2 (F 16)
- Trafikflygarhögskolan
- Försvarens internationella kommando
- Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscenter

På utredarens begäran har Försvarens inkommit med kompletterande information avseende den planerade verksamheten vid Arméns taktiska centrum (ATAC). Denna begäran föranleddes av att det under arbetets gång framkommit att verksamheten vid arméns

³ Se avsnitt 1.1

stridsskolor och motsvarande skolenheter på flera sätt skulle beröras av ATAC:s inrättande.

Utredningen har dock inte funnit några utbildningsmässiga skäl som skulle tala för en förändrad lokalisering eller verksamhetsinriktning vid ATAC än den som framgick av regeringens proposition (prop. 1996/97:4), Totalförsvaret i förnyelse - etapp 2.

I övrigt har följande avgränsningar gällt för utredningsarbetet:

- De utbildningsverksamheter som behandlats berör i första hand annan personal än värnpliktiga. Detta innebär att grundutbildning för värnpliktiga och andra totalförsvarspliktiga undantagits från utredningsarbetet. De förslag som lämnas kan dock indirekt påverka grundutbildningen av värnpliktiga och andra totalförsvarspliktiga.
- Utgångspunkten för arbetet har varit att enbart behandla den utbildningsverksamhet som bedrivs inom Försvarmakten och Försvarshögskolan. Förutom specifika beröringspunkter med Luftfartsverkets utbildningsverksamhet har inga andra myndigheters utbildningar hanterats inom ramen för delbetänkandet.
- Konkreta frågor rörande utformningen av olika stabs- och ledningsförhållanden har primärt inte varit föremål för utredningens arbete. Vissa mer generella ställningstaganden har dock gjorts inom detta område.
- Riktlinjer för den konkreta genomförandeprocessen av föreslagna förändringar har inte behandlats. Utredningens utgångspunkt har varit att Försvarmakten så långt möjligt anpassar aktuella förändringar till det pågående omstruktureringsarbetet inom ramen för 1996 års försvarsbeslut och mot de tidsförhållanden som angavs däri. Detta innebär att huvuddelen av de föreslagna förändringarna enligt utredningen bör påbörjas snarast och vara genomförda före den 1 januari 2000 såvida det inte föreligger speciella omständigheter.

3 Utgångspunkter för utredningens ställningstaganden

3.1 Inledning

I detta kapitel lämnas en redogörelse för de utgångspunkter och bedömningsgrunder som huvudsakligen legat till grund för de överväganden och de förslag som presenteras i delbetänkandet.

3.2 Det offentliga åtagandet

Enligt regeringens direktiv till samtliga kommittéer och särskilda utredare (dir. 1994:23) skall det offentliga åtagandet för den av utredningen berörda verksamheten prövas. Utgångspunkten för bedömningen skall vara om de bakomliggande och egentliga målen med verksamheten motiverar ett offentligt åtagande.

Skol- och utbildningsverksamheten inom Försvarmakten och Försvarshögskolan har som uppgift att vidmakthålla, stödja och vidareutveckla personalens kompetens inom de verksamhetsområden som bl.a. åvilar Försvarmakten. Då Försvarmaktens uppgifter faller inom ramen för de kollektiva nyttigheter som riksdagen sedan länge beslutat skall finnas är det utredningens uppfattning att skol- och utbildningsverksamheten även i fortsättningen bör vara ett offentligt åtagande. Som stöd för denna uppfattning konstaterar utredningen att det även ligger i statsmakternas intresse att delta i arbetet med och besluta om utformningen av den grundläggande och den nivåhöjande officersutbildningen. Däremot finns vissa specifika utbildningsområden där alternativa lösningar till den i dag bedrivna inomverksutbildning kan prövas.

Mot denna bakgrund anser utredningen att huvuddelen av befintlig skol- och utbildningsverksamhet även fortsättningsvis bör bedrivas inom ramen för Försvarsmaktens och Försvarshögskolans nuvarande organisationsenheter.

3.3 Försvarsmaktsplan 97 samt riksdagens försvarsbeslut 1996

Försvarsmakten inlämnade den 4 mars 1996 sin programplan för perioden 1997 t.o.m. 2001. Planen innehöll bl.a. förslag till förändrad organisatorisk grundstruktur vilken i sin tur baserades på statsmakternas övergripande inriktning för myndighetens verksamhet (prop. 1995/96:12, bet. 1995/96:FöU1, rskr. 1995/96:44).

I regeringens proposition (prop. 1996/97:4), Totalförsvaret i förnyelse - etapp 2, föreslogs ett flertal förändringar i förhållande till Försvarsmaktsplan 97 avseende den organisatoriska grundstrukturen. Vidare informerade regeringen om att den avsåg att tillsätta en särskild utredare med uppgift att genomföra en översyn av Försvarsmaktens skolverksamhet.

Riksdagens beslut (bet 1996/97: FöU1, rskr. 1996/97:109) att i allt väsentligt godta vad regeringen anfört i sin proposition. Detta innebar bl.a. att regering och riksdag inte tog definitiv ställning till den framtida skolverksamheten vid F 14 i Halmstad, ej heller var Väderskolan och Flygledarskolan vid F 5 skulle lokaliseras samt att inga riktlinjer angavs för det långsiktiga behovet av stridsskolor inom armén.

För utredningens vidkommande har Försvarsmaktsplan 97 varit en viktig utgångspunkt. Olika överväganden och motiveringar har varit betydelsefulla för att förstå bakgrunden till de förslag och den verksamhetsinriktning som Försvarsmakten förordade. Samtidigt har utredningen konstaterat att regeringens proposition och sedermera riksdagens beslut inneburit förändringar i förhållande till Försvarsmaktens förslag som medfört helt nya förutsättningar för de överväganden som skall göras beträffande den framtida skol- och utbildningsverksamheten. Som exempel på detta kan nämnas att

infanteribrigaden (IB 16) och luftvärnskåren (Lv 6) kommer att behållas i Halmstad och att både Stridsskola Mitt och Nord blir av med sina respektive närliggande brigader.

Utredningen har även noterat att Försvarsmaktsplan 97 visserligen förespråkade ytterligare samordning men att Försvarsmaktens förslag i förhållandevis hög utsträckning prioriterade försvarsgrensvisa lösningar före försvarsmaktsgemensamma lösningar för den framtida skol- och utbildningsverksamheten. Utredningens utgångspunkter har i detta avseende varit annorlunda eftersom utredningsdirektivet entydigt förordar att försvarsmaktsgemensamma lösningar skall eftersträvas där så är möjligt.

En annan utgångspunkt för utredningens arbete har varit det regeringsuppdrag avseende utbildningssystemet för yrkes- och reservofficerare som Försvarsmakten i samråd med dåvarande Militärhögskolan besvarade 1996-08-29.

3.4 Det militära skol- och utbildningsväsendet

Det militära skol- och utbildningsväsendet kan i övergripande termer indelas i två större områden, nämligen grundläggande och nivåhöjande officersutbildning å ena sidan och specialist- och fackutbildning av både militär och civil personal å andra sidan. Det kan dock noteras att grundläggande och nivåhöjande officersutbildning i sig innehåller ett stort mått av fackutbildning.

Grundläggande och nivåhöjande officersutbildning ges vad gäller de två första utbildningsstegen, Officershögskolan (OHS) samt Krigshögskolan (KHS), inom Försvarsmakten, medan efterföljande utbildningssteg ges vid Försvarshögskolan (taktisk kurs och chefskurser).

Inom armén ges OHS- samt KHS-utbildningarna dels vid arméns stridsskolor eller vid motsvarande arméskolor⁴, dels vid Krigsskolan i Karlberg. Inom flygvapnet och marinen ges motsvarande utbildningar dels vid de specifika skolor som går under benämningarna flygvapnets respektive marinens OHS och KHS, dels vid någon av respektive försvarsgrens facksskolor eller motsvarande. OHS och KHS är således benämningar på utbildningsprogram inom armén medan det inom flygvapnet och marinen även symboliserar namn på specifika skolor.

Dessa olikheter beror på en principiell skillnad mellan försvarsgrenarna som innebär att armén genomför truppslags/funktionsvis OHS-utbildning gemensam för både yrkes- och reservofficersaspiranter medan flygvapnet och marinen börjar med en försvarsgrensgemensam start vilken sedan övergår i fackutbildning. Denna skillnad är dock enligt Försvarsmakten helt befogad och konstitueras av olika utbildningsmål. Utbildningen vid KHS är emellertid mer likartad mellan försvarsgrenarna.

Specialist- och fackutbildning bedrivs i huvudsak vid någon av Försvarsmaktens olika facksskolor eller i vissa fall vid Försvarshögskolan. Med undantag för den senare avspeglar dessa skolor i betydande utsträckning försvarsgrens- och truppslagsuppdelning. En stor andel av utbildningsverksamheten vid dessa skolor utgörs även av grundläggande- och nivåhöjande utbildningsmoment. Detta medför att det är omöjligt att dra någon absolut skiljelinje mellan de två övergripande utbildningsområdena vad gäller vid vilka skolor utbildningarna bedrivs.

Skolornas anknytning till respektive försvarsgren och/eller truppslag får även till följd att de i hög utsträckning återfinns samlokaliserade med sina respektive typförband. Ett exempel på detta är kustflottans skolor som ligger i Karlskorna och Berga. Denna generella koppling medför att i de fall skolor omlokaliseras/avvecklas kommer det även fortsättningsvis att bedrivas militär verksamhet på den berörda orten. Utredningen anser att det endast i ett fåtal fall skulle vara möjligt att helt lämna en ort genom omlokalisering/avveckling av en skola.

En annan viktig företeelse är utbildningsmässig samordning mellan officerare och värnpliktiga. Armén har i relativt stor utsträckning skolor

⁴ Stabs- och sambandsskolan, Fältarbetsskolan, Underhållsskolan samt Arméns tekniska skola.

som enbart är till för anställd personal, medan marinen och flygvapnet i större omfattning bedriver integrerad utbildning för både anställd personal och värnpliktiga.

Försvarmaktens olika fack- och specialistutbildningar nyttjas även i flera avseenden för att utveckla kompetensen hos den civilanställda personalen. Det kan t.ex. röra sig om civila tjänstemän som har eller avses erhålla uppgifter inom ramen för krigsorganisationen.

Civilanställd personal är som kollektiv heterogen eftersom personalens befattningar återfinns inom flera olika yrkesfack. Anställning sker efter avslutad civil utbildning och/eller mot bakgrund av annan relevant arbetslivserfarenhet, vilket innebär att behov och form av fortsatt kompetensutveckling varierar från fall till fall.

Även om de mer specifika utbildningsfrågorna kommer att behandlas inom ramen för slutbetänkandet har utredningen vid sina ställningstaganden beaktat att de civilanställda är en viktig personalresurs och som dessutom utgör en betydande andel av eleverna vid Försvvarshögskolans och Försvarmaktens olika skolor.

Totalt finns 49 skolor/utbildningscentrum eller motsvarande inom Försvarmakten och vid Försvvarshögskolan med utbildningsverksamhet för anställd personal⁵. I nedanstående sammanställning redovisas vilka dessa organisationsenheter är samt var de är lokaliserade. Det bör noteras att vissa av skolorna/centrumen är under inrättande eller föremål för annan pågående förändring.

Skola	Lokaliseringsort
Krigsskolan	Karlberg, Stockholm
FM:s idrotts- och överlevnadscentrum	Karlberg, Stockholm
Hemvärnets stridsskola	Norsborg
Stridsskola Syd	Skövde
Stridsskola Mitt	Kvarn
Stridsskola Nord	Umeå
Totalförsvarets skyddsskola	Umeå
Artilleriets stridsskola	Kristinehamn
Luftvärnets stridsskola	Norrtälje
Arméns stabs- och sambandsskola	Enköping
Totalförsvarets signalskyddsskola	Enköping

⁵ Antal skolor innan förslag från utredningens sida

Arméns fältarbetskola	Eksjö
Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum	Eksjö
Arméns underhållsskola	Skövde
Arméns motorskola	Skövde
Arméns tekniska skola	Östersund
FM:s underrättelse- och säkerhetscentrum	Uppsala
FM:s helikopterflottilj	Linköping
FM:s internationella kommando	Almnäs
FM:s sjukvårdscentrum	Hammarö, Karlstad
Marinens officershögskola	Karlskrona
Sambandsskolan	Karlskrona
Intendenturskolan	Karlskrona
Dykskolan	Karlskrona, Berga, Rindö
Marinens systemtekniska skola	Karlskrona
Marinens krigshögskola	Berga
Ytstridsskolan	Berga
Ubåtsstridsskolan	Berga
Ledningssystemskolan	Berga
Räddningstjänstskolan	Berga/Karlskrona
Bassäkskolan	Berga
Minkrigsskolan	Berga
Skeppstekniska skolan	Berga/Karlskrona
Radarskolan	Göteborg
Amfibieskolan	Rindö
Minkrigsskolan	Rindö
Kustartilleriets stridsskola	Täby
Flygskolan	Ängelholm/Uppsala
Flygvapnets väderskola	Ljungbyhed
Flygvapnets flygledarskola	Ljungbyhed
Trafikflygarhögskolan	Ljungbyhed
Flygvapnets officershögskolan	Halmstad
Flygvapnets tekniska skola	Halmstad
Flygvapnets basbefälskola	Halmstad
IT-skolan	Halmstad
Flygvapnets krigshögskola	Uppsala
Flygvapnets flygbefälskola	Uppsala
Flygvapnets stridslednings- och luftbevakningskola	Uppsala
Försvårshögskolan	Stockholm, Karlstad, Östersund

3.5 Det svenska befälssystemet

Försvarsmakten tillämpar ett befälssystem som benämns "Den Nya Befälsordningen" (NBO). Systemet, som är unikt genom att det bygger på en gemensam befälsskår, infördes 1983 på statsmakternas initiativ och efter ett omfattande utredningsarbete samt genom beslut av riksdagen. Det har därefter utvecklats successivt men grundstrukturen har i allt väsentligt förblivit oförändrad.

NBO innebär att alla blivande officerare antas genom ett enhetligt rekryteringssystem och genomgår samma grundläggande utbildning, även om vissa variationer föreligger mellan de olika försvarsgrenarna. Den grundläggande utbildningen syftar till att ge officerarna kompetens för att lösa uppgifter som i utländska försvarsmakter löses av underofficerare och underbefäl, dvs. chefsuppgifter på lägre förbandsnivåer. Först längre upp i utbildningssystemet kan utbildningen inriktas mot officersuppgifter som åvilar högre chefspositioner.

Systemet med en befälsskår betyder dessutom att den grundläggande utbildningen dels måste kunna tillgodose grunden för officerens långsiktiga utveckling, dels måste möta kraven på att officeren omedelbart efter utbildningen skall kunna fylla en plats i krigs- och grundorganisationen. Därför måste utbildningssystemet bli en kompromiss mellan mer generella och rent specialistbetonade utbildningsinslag eftersom alla officerare inte skall utbildas inom samma områden. Ett mindre antal skall utbildas för att inneha höga chefspositioner medan huvuddelen skall utbildas till och på befattningar i löjtnants- eller kaptensnivån. Ett stort antal skall under huvuddelen av sitt yrkesliv inom Försvarsmakten arbeta med uppgifter som kräver mer av specialistkunskaper än generella kunskaper.

De mycket speciella förhållanden som en officer skall verka under samt det faktum att dugligheten i normalfallet inte kan värderas i en helt realistisk situation sätter därför kvalitetsfrågorna i centrum för officersutbildningen. En viktig grundförutsättning är därför att utbildningssystemet kan ge officerarna förmåga att kunna verka direkt utan handledning i krig. Detta innebär att särskilda krav måste ställas på utbildningen, som i vissa avseenden inte är helt relevanta inom ramen för andra yrkesutbildningar.

3.6 Elevvolym

En viktig utgångspunkt för den framtida grundläggande och nivåhöjande utbildningsverksamheten vid OHS respektive KHS är de elevvolymen som bedöms som nödvändiga för att kunna uppfylla de krigsorganisatoriska målsättningarna. Nedan redovisas de elevantal som enligt Försvarmaktens långsiktiga planeringsinriktning motsvarar det krigsorganisatoriska behovet (fr.o.m. 98/99).

Beräknad antagning till officers- och krigshögskoleprogrammen

	OHS	KHS
Armén		
yrkesofficerare	320	280
reservofficerare	280	180
Marinen		
yrkesofficerare	150	120
reservofficerare	60	25
Flygvapnet		
yrkesofficerare	130	85
reservofficerare	35	35
Totalt	975	725
varav yrkesofficerare	600	485
varav reservofficerare	375	240

Tabell 2.6 *Långsiktig inriktning avseende planerat antal elever som årligen (fr.o.m 98/99) kommer att antas för utbildning vid OHS respektive KHS (inklusive uppskattade avgångar)*

Av tabellen framgår att den planerade årliga antagningsvolymen till OHS och KHS totalt uppgår till 975 respektive 725 elever. Vad gäller armén bör noteras att antalet reservofficerare som skall antas till OHS är högre än det långsiktiga krigsorganisatoriska behovet, vilket i första hand kan förklaras av att de under de första tjänstgöringsåren efter OHS skall kunna utnyttjas för uppgifter i grundorganisationen. En stor del av

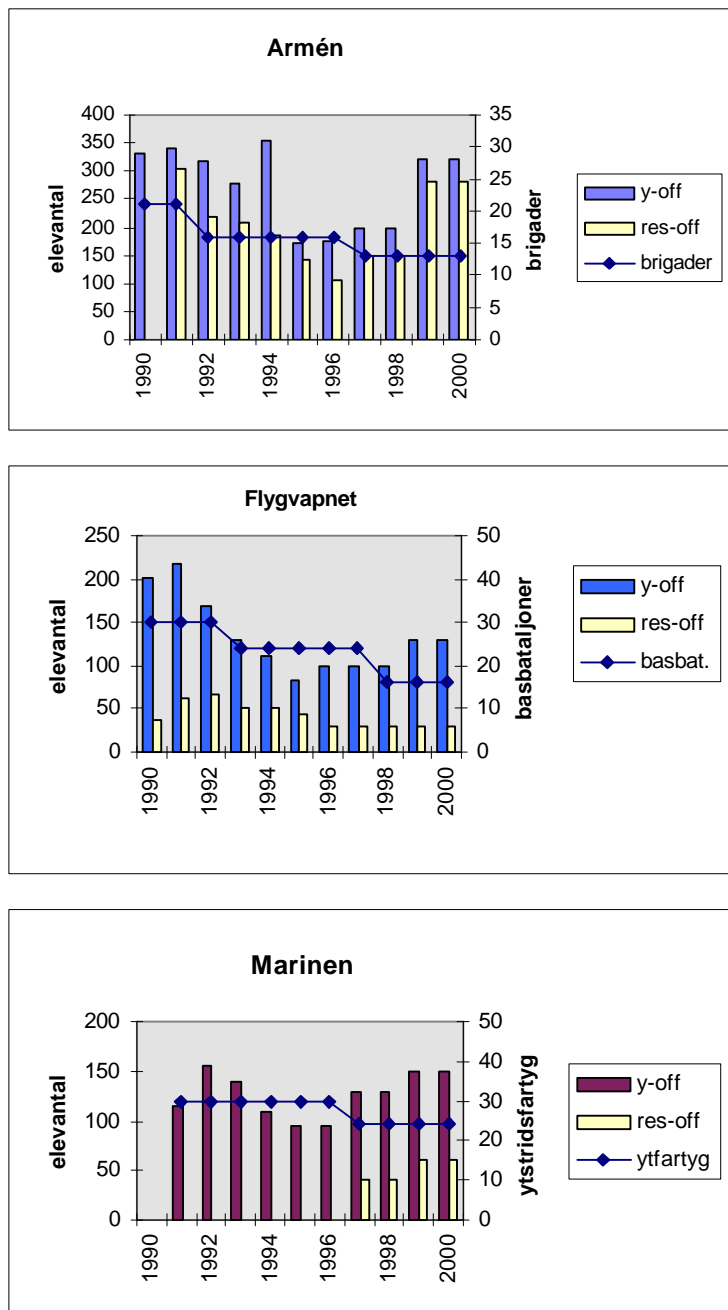
dessa reservofficerare kommer således inte att vidareutbildas vid KHS. Antalet elever vid KHS avspeglar i allt väsentligt det krigsorganisatoriska behovet av krigsförbandschefer.

Försvarsmakten har framhållit att det totala antalet elever som för närvarande antas till utbildningarna är något lägre än det långsiktiga behovet. Enligt Försvarsmakten beror detta framför allt på den anpassningsprocess som nu pågår vid myndigheten till följd av 1996 års försvarsbeslut.

Har då beslut om en reducerad krigsorganisation och i dess förlängning en minskande total personalram någon betydelse för antalet elever?

I ett försök att besvara denna frågeställning har utvecklingen av antalet antagna elever vid OHS jämförts med vissa konkreta och mätbara faktorer avseende krigsorganisationens storlek. Det är givetvis svårt, för att inte säga omöjligt, att lyfta fram faktorer som över tiden och på en aggregerad nivå kan betraktas som representativa och heltäckande för krigsorganisationens utveckling inom respektive försvarsgren. Följande faktorer har dock använts bl.a. mot bakgrund av att de ofta förs fram i debatter och ligger till grund för beslut om krigsorganisationens storlek:

- antal brigader inom armén
- antal basbataljoner inom flygvapnet
- antalet ytstridsfartyg inom marinen

Figur 2.6 Jämförelse mellan antalet elever vid OHS och vissa krigsorganisatoriska storheter. Historiska uppgifter om antalet reservofficerare inom marinen saknas.

Som framgår av jämförelserna torde det stå klart att den storleksmässiga utvecklingen av krigsorganisationen inte räcker som bakgrund för att förklara och härleda den antalsmässiga utvecklingen på elevvolymerna. Dessa har historiskt sett varierat från år till år även om en viss tendens till nedgång kan skönjas, men något direkt linjärt samband synes emellertid inte kunna påvisas. Intressant att notera för det fortsatta resonemanget är däremot den ökning av antalet elever som Försvarsmaktens inriktning innebär.

I de samtal som utredningen fört med representanter från Försvarsmakten för att söka förklaringar till den antalsmässiga utvecklingen har framkommit att storleken och variationerna i stor utsträckning kan härledas till en kombination av flera olika faktorer. Som de mest betydelsefulla har angivits:

- förändringar i officerskårens åldersstruktur,
- principer för och förmåga att rekrytera officerare,
- behov av yrkes- och reservofficerare i olika funktioner och på olika nivåer,
- förtätning av yrkesofficerare i krigsorganisationen,
- krigsorganisationens strukturella utveckling,
- uppsägning från arbetstagarnas sida,
- förändringar i utbildningssystemet,
- ekonomiska förutsättningar för att rekrytera officerare.

Det har inte varit möjligt att fastställa en specifik rangordning med avseende på faktorernas betydelse eftersom de utgörs av en kombination av både påverkbara och icke-påverkbara faktorer. De uppräknade faktorerna är inte heller kontinuerligt relevanta för att förklara förändringarna av antalet elever.

Som en ytterligare bidragande orsak till ökningen av antalet elever under de närmast kommande åren kan framhållas behovet av att indirekt ersätta de yrkesofficerare som accepterat Försvarsmaktens erbjudande om förtida pension (SPB).

Den slutsats som utredningen dragit avseende utvecklingen av antalet elever är att även om krigsorganisationen minskar storleksmässigt kommer detta, i vart fall på kort sikt, att vara av mindre betydelse för att förklara utvecklingen. Dess relevans är relativt underordnad andra

faktorer som även vid en minskande total personalram kan få till följd att elevvolymerna under vissa tidsperioder måste upprätthållas på en förhållandevis hög nivå.

Sett utifrån detta perspektiv har utredningen inte funnit någon anledning att närmare diskutera den planeringsinriktning som Försvarsmakten presenterat. Utredningen noterar dock den ökning av antalet elever som Försvarsmakten anmält i förhållande till närmast föregående år. Samtidigt kan konstateras att under de två närmast föregående decennierna har t.ex. antalet armébrigader minskat från 28 till nuvarande inriktning om 13 stycken. Utredningen vill därför betona betydelsen av att Försvarsmakten fortsätter sin uppföljning av utvecklingen så att långsiktiga analyser av utvecklingstendenser och orsakssamband även framdeles kan genomföras.

3.7 Förmåga till anpassning

Ett viktigt inslag i försvarsbeslutet är kravet på att Försvarsmakten efter beslut av statsmakterna skall kunna utvecklas både kvalitativt och kvantitativt. Bakom detta ligger att beredskapen för att kunna utveckla krigsorganisationens fulla styrka sänkts från dagar till i vissa fall flera år. Detta medför även konsekvenser för skol- och utbildningssystemet som då måste vara organiserat för att klara av nya situationer bl.a vad gäller behovet av utbildning och kompetensutveckling.

3.7.1 Organisatorisk struktur

En viktig utgångspunkt för den framtida organisatoriska grundstrukturen för skolverksamheten är att redan befintliga etablissemang så långt möjligt skall användas för att inrymma nödvändig utbildningsverksamhet. Rationaliseringar bör dock eftersträvas och då främst genom samordning och koncentrerings av utbildningsverksamheten. Samtidigt bör det i enlighet med anpassningsfilosofin finnas en flexibilitet att i första hand på kort sikt kunna hantera vissa förändringar av antalet elever inom ramen för befintlig organisatorisk struktur. Utredningens bedömning är dock att

denna flexibilitet inte behöver vara gränssättande för olika förslag till rationaliseringsåtgärder dels mot bakgrund av det mer långsiktiga anpassningsscenarioet, dels med beaktande av kostnaden för att upprätthålla outnyttjade tillgångar.

3.7.2 Förutsättningar för långsiktig kompetensutveckling

Vad kravet på anpassningsförmåga mer konkret innebär för utbildningssystemet är fortfarande föremål för analys inom Försvarmakten. Utredningen avser att återkomma till dessa delar i slutbetänkandet men vill dock redan nu lämna några kommentarer som har betydelse för den organisatoriska grundstrukturen.

En första reflektion är att det inom vissa utbildningsområden torde vara viktigt att upprätthålla en tillräcklig kapacitet och omfattning på verksamheten för att den långsiktiga kompetensen inom Försvarmakten skall kunna säkerställas. Detta kan t.ex. röra områden där respektive försvarsgren bedriver likartad utbildning för verksamhetsmässigt begränsade områden och som därför borde samordnas.

Ett annat exempel är den tekniska utbildningen där planeringen av utbildningens utformning borde bli mer långsiktig. En högre grundkompetens torde underlätta personalens anpassningsmöjligheter till den snabba utvecklingstakten inom området.

Avslutningsvis vill utredningen även uppmärksamma utvecklingen på bl.a. vapensystemsiden. Alltmer fokuseras intresset kring informations- och ledningssystemen. Bakgrunden till detta är insikten om betydelsen av att veta vad som händer, var det händer, var olika vapensystem får optimal verkan samt hur insamlad information skall hanteras för att kunna utnyttjas mot fiendens svaga punkter. Ett lika betydelsefullt inslag är att förneka fienden samma förmågor. De organisatoriska grundförutsättningarna för långsiktig utveckling av lednings- och informationssystem tillmäts därför stor betydelse i utredningens ställningstaganden.

3.8 Samordning inom Försvarsmakten

En stor del av skol- och utbildningsverksamheten är som tidigare nämnts försvarsgrens- och/eller truppslagsanknuten. En av utredningens viktigaste utgångspunkter har därför varit att pröva om en ökad samordning inom olika områden kan uppnås inom Försvarsmakten. Utredningsdirektivet är mycket entydigt på denna punkt eftersom det gör gällande att utbildningsverksamheten i ökad utsträckning bör bedrivas gemensamt för hela Försvarsmakten och dessutom kunna samutnyttjas för civila statliga myndigheter, kommuner och organisationer med totalförsvarsuppgifter.

Utredningen har bedömt att potentiell samordning kan prövas på flera olika sätt och inte enbart med utgångspunkt från skolor som till namnet eller mot bakgrund av kursutbud kan antas utgöra möjliga samordningsalternativ. Med anledning härav har utredningen uppdragit åt några av de förordnade experterna att utföra en kompletterande analys avseende olika skolors utbildningsprogram och verksamhetsinriktning. Analysen har därefter legat till grund för fördjupade uppdrag avseende potentiella samordningsområden. Resultatet från dessa uppdrag visar bl.a. att samordning går att uppnå på ett flertal olika sätt och inte enbart genom samlokalisering av olika skolor. Försvarsmakten har t.ex. pekat på vikten av att olika expertcentrum etableras för att på detta sätt undvika dubbelkompetens inom myndigheten.

3.9 Ekonomiska och finansiella bedömningsgrunder

3.9.1 Inledning

En betydelsefull utgångspunkt för utredningens ställningstaganden har varit de ekonomiska konsekvenser som olika potentiella åtgärder medför. Utredningen vill dock redan inledningsvis betona att de ekonomiska konsekvenserna inte varit helt överordnade andra i sammanhanget relevanta bedömningsgrunder.

Som en bakgrund till hanteringen av de ekonomiska konsekvenserna har utredningen ansett det vara betydelsefullt att återge huvudpunkterna kring de ekonomiska ställningstaganden som gjordes i samband med försvarsbeslutet.

3.9.2 Försvarsmaktens ekonomiska kalkyler inför försvarsbeslutet

Inom ramen för Försvarsmaktsplan 97 återfanns ett stort antal ekonomiska kalkyler som redovisade de besparingseffekter som skulle genereras om Försvarsmaktens förslag till förändringar genomfördes. För ändamålet hade en specifik kalkylmodell för olika typer av investeringar utvecklats. Modellen hade som utgångspunkt att endast betalningskonsekvenserna för Försvarsmaktens vidkommande skulle redovisas för olika kostnadsposter såsom personal och mark, anläggningar och lokaler (MAL). Någon direkt hänsyn till totalt nyinvesteringsbehov skulle således inte tas, utan redovisningen skulle i detta avseende enbart visa de betalningskonsekvenser som nyinvesteringarna föranledde.

Härigenom jämfördes endast de kalkylerade betalningsflödena mellan bibehållen verksamheten i oförändrad skick och det förslag till förändring som Försvarsmakten förordade. Detta var dock ett helt korrekt förfarande och i enlighet med 1995 års planeringsanvisningar från regeringen.

3.9.3 Regeringens hantering av de ekonomiska kalkylerna

Inom ramen för regeringens beredning av de ekonomiska kalkylerna har utredningen erfarit att alla förslag till förändringar i förhållande till Försvarsmaktens förslag baserades på kompletterande beräkningar och annan relevant information från Försvarsmakten. Det är emellertid viktigt att poängtera att regeringen la till ytterligare en faktor till sin bedömning, nämligen behovet av nyinvesteringar. Härigenom framhöll

regeringen att förslag till förändringar som inte med rimlig säkerhet hade en långvarig beständighet och där den framtida strukturen inte var klarlagd borde undvikas. Detta gällde särskilt i de fall där sådana omlokaliseringar var förenade med påtagliga investeringskostnader eller andra kostnader. Härigenom skulle också behovet av lånefinansierade investeringar och därigenom statens upplåningsbehov minska. Sådana hänsynstagande för att förstärka statens finanser ingick inte regeringens anvisningar till Försvarsmakten.

3.9.4 Ekonomiska beräkningar inom ramen för utredningens arbete

Försvarsmakten har på uppdrag från utredningen utfört ett antal ekonomiska beräkningar avseende olika alternativ till förändrad organisatorisk grundstruktur för skol- och utbildningsverksamheten. Beräkningsmetoden har varit densamma som inför försvarsbeslutet, dvs. besparingseffekterna kommer att analyseras givet olika förslag till förändringar.

Försvarsmakten har i sina kommentarer till de utförda beräkningar pekat på att det föreligger viss osäkerhet vad gäller de angivna besparingarna. Enligt Försvarsmakten bör därför resultatet av beräkningarna i första hand utgöra ett instrument för jämförelse mellan olika alternativ och inte ligga till grund för definitiva ställningstaganden avseende totala besparingar. Utredningen anser ändå att de kalkylerade besparingarna utgör en viktig faktor för helhetsbedömningen, varför dessa kommer att redovisas inom ramen för de genomförda konsekvensanalyserna.

3.9.5 Ekonomiska bedömningsgrunder

Utredningen har noga analyserat alla de konsekvenser som Försvarsmaktsplanen och sedermera riksdagens beslut innefattade. Den tolkning utredningen gjort av riksdagens försvarsbeslut, vad gäller det ekonomiska utfallet, är att med de förändringar som gjordes i förhållande till Försvarsmaktens ursprungliga förslag, är planen i balans under de

första fem åren, dvs. fr.o.m. 1997 t.o.m. 2001. Med detta avses att riksdagens beslut kommer att generera minst lika stora besparingar som Försvarsmaktens ursprungliga förslag. I sammanhanget kan dock noteras att Försvarsmakten hävdar att deras förslag under de efterföljande fem åren, dvs. fr.o.m. 2002 t.o.m. 2006 skulle genererat större besparingar än den av riksdagen beslutade inriktningen.

Utgångsläget för utredningens arbete har således varit att riksdagens beslut kommer att generera en viss besparingssumma som för utredningens vidkommande motsvaras av ett utgångsläge motsvarande noll. Med detta menas att varje besparing som förslag från utredningens sida kan påvisa samtidigt innebär en ytterligare besparing i förhållande till riksdagens beslut.

I övrigt konstaterar utredningen att det inte finns några konkreta besparingsmål angivna i utredningsdirektivet. Däremot anges att förslagen från utredningens sida bör föranleda åtgärder som innebär att de samlade resurserna utnyttjas bättre. Utredningens tolkning av detta är att visserligen skall besparingar kunna påvisas men att det i stor utsträckning även handlar om att t.ex. personalens kompetens utnyttjas på ett mer ändamålsenligt sätt.

Möjligheten att påvisa besparingseffekter har dock varit av förhållandevis stor betydelse. Vad gäller nyinvesteringsbehov har utgångspunkten varit att dessa så långt möjligt bör undvikas eftersom t.ex. befintliga etablissemang bör utnyttjas i största möjliga mån. Samtidigt har utredningen inte sett sig förhindrad av att föreslå åtgärder som medför nyinvesteringar. Dessa har då varit motiverade av bl.a. långsiktigt hållbara samordningslösningar.

3.10 Regionalpolitiska konsekvenser

Utredningens bedömning är att regionalpolitiska konsekvenser har beaktats mot bakgrund av de förslag som lämnas i det efterföljande kapitlet.

Som tidigare nämnts är det utredningens uppfattning att det endast i undantagsfall skulle vara möjligt att helt avveckla den militära verksamheten på en ort genom omlokalisering av skol- och

utbildningsverksamhet av det slag som hanteras inom ramen för utredningen.

Jämfört med en avveckling/omlokalisering av ett militärt förband (t.ex. ett regemente) kommer de personella konsekvenserna att vara tämligen begränsade. Detta beror dels på att personalstyrkan vid en skola eller motsvarande enhet är betydligt mindre än vid ett militärt förband, dels på att majoriteten av personalen vid skolorna utgörs av yrkesofficerare som dessutom i många fall är kommenderade till tjänsten som lärare under en kortare tidsperiod.

Utredningens ambition har dock varit att som en del av gjorda helhetsbedömningar av olika förslag försöka finna en acceptabel regional balans avseende skolornas lokalisering.

3.11 Jämställdhetspolitiska konsekvenser

Utredningens uppfattning är att Försvarsmakten måste ha en utbildningsorganisation som bl.a. främjar statsmakternas ambition att öka antalet kvinnliga officerare inom det militära försvaret. Utredningen avser analysera hur frågan kan kopplas till utbildningsverksamheten inom ramen för utredningens slutbetänkande.

3.12 Slutsatser

I detta kapitel har en redogörelse lämnats för olika utgångspunkter och bedömningsgrunder som legat till grund för utredningens förslag. Någon specifik prioritetsordning avseende de mer specifika bedömningsgrunderna har inte upprättats utan dessa har i stället legat till grund för en sammanvägd bedömning i varje enskilt fall. Sammanfattningsvis har följande bedömningsgrunderna varit de mest betydelsefulla:

- möjlighet till samordning,
- åtgärder som gynnar långsiktig kompetensutveckling,

- ekonomiska konsekvenser,
- förutsättningar för anpassning,
- rationellt utnyttjande av befintlig organisatorisk grundstruktur.

4 Förslag till förändrad organisatorisk grundstruktur

4.1 Inledning

I detta kapitel presenteras utredningens förslag till förändringar i den organisatoriska grundstrukturen. Förutom dessa återges även bakgrundsbeskrivning, resultatet från eventuella utredningsuppdrag till Försvarsmakten, konsekvensanalys samt de alternativ som övervägts. Förslagen redovisas med utgångspunkt från olika skolor och utbildningscentrum.

De förslag till benämningar på skolor m.m. som presenteras i det följande bör ses som preliminära, eftersom det under själva genomförandeprocessen kan framkomma skäl som talar för alternativa benämningar. Det kan t.ex. bero på specifika ledningsförhållanden etc. Det kan också bero på olika ställningstaganden som utredningen kommer fram till i slutbetänkandet.

4.2 Försvarsmaktsgemensam officersutbildning

Utredningens förslag

Följande enheter inrättas:

- Militärhögskolan i Halmstad
- Militärhögskolan i Stockholm (Solna)
- Militärhögskolan i Östersund

Följande enheter upphör och inordnas i ovan föreslagen skolstruktur:

- Flygvapnets officershögskola i Halmstad
- Flygvapnets krigshögskola i Uppsala
- Marinens officershögskola i Karlskrona
- Marinens krigshögskola i Berga
- Arméns krigsskola i Stockholm (Solna)

Ett av de utredningsområden som behandlats är förutsättningarna för en samlad officersutbildning gemensam för hela Försvarsmakten. Den organisatoriska grundstrukturen utgör en mycket viktig förutsättning för möjligheten att kunna inrätta sådana skolor.

I avsnitt 2.4 lämnades en kortare redogörelse för OHS- respektive KHS-utbildningarna. Härvidlag konstaterades att vissa skillnader förelåg mellan de olika försvarsgrenarnas grundläggande och nivåhöjande officersutbildningar. Utredningen har dock gjort bedömningen att det ändå fanns grund för att undersöka förutsättningarna för en samlad och försvarsmaktsgemensam officersutbildning. Detta gäller framför allt de utbildningsdelar som är av mer teoretisk natur och som bedrivs inom ramen för OHS- respektive KHS-programmen.

I ett specifikt utredningsuppdrag som överlämnats till Försvarsmakten begärde utredningen att olika alternativa lösningar för

gemensamma utbildningsmoment skulle redovisas. Uppdraget baserades på en bibehållen inriktning om tre års sammanlagd utbildningstid för OHS och KHS. Med detta som utgångspunkt skulle i första hand förutsättningarna för en respektive två terminers gemensam utbildning utredas. Olika potentiella lokaliseringslösningar skulle också redovisas.

4.2.1 Försvarsmaktens preliminära bedömning

I det svar som Försvarsmakten sedermera överlämnade till utredningen gjordes flera viktiga konstateranden. Förutom det faktum att det föreligger utbildningsmässiga skillnader mellan de olika försvarsgrenarna skulle emellertid en fördel med att bedriva försvarsmaktsgemensam officersutbildning vara att en förstärkt identifiering med en integrerad försvarsmakt skulle underlättas. Andra fördelar ansågs vara att utbildningen skulle kunna genomföras mer rationellt genom stordriftsfördelar samt att samverkan mellan elever med olika bakgrund skulle kunna ge en bättre förståelse för helheten.

Försvarsmakten erinrade dock om att reservofficersutbildningen skulle komma att påverkas. Utbildningen av denna personalkategori är i alla försvarsgrenar integrerad med yrkesofficersutbildningen. Enligt Försvarsmakten är denna samordning mycket viktig för kvalitén. En försvarsmaktsintegrering av officersutbildningen skulle medföra att målen för utbildningen av reservofficerare skulle komma i fokus. Målet med denna utbildning är att eleverna efter OHS-programmet skall kunna krigsplaceras som plutonchef i armén och som tjänstegrenschefer i marinen och flygvapnet. Enligt Försvarsmakten skulle försvarsmaktsgemensam utbildning i grunden ändra förutsättningarna för reservofficerssystemet.

Mot denna bakgrund framhöll Försvarsmakten att ett försvarsmaktsgemensamt skede om en termin skulle kunna inarbetas i det utbildningssystem som Försvarsmakten under hösten 1996 föreslagit regeringen. Föutsättningen för detta var dock att terminen genomfördes under de två första åren av officersutbildningen, dvs. under OHS-programmet. Trots den omstrukturering av utbildningen som ansågs bli nödvändig skulle utbildningsmålen kunna uppfyllas och officeren skulle ges en bredare och mer försvarsmaktspräglad syn på sin yrkesroll än vad som är fallet i nuvarande system.

Två terminers gemensam utbildning bedömdes däremot inte kunna genomföras om dagens utbildningsmål skulle kunna uppfyllas. Bl.a. skulle officeren inte ges den grad av professionalism som krävs för att denne skall kunna verka i krigs- respektive grundorganisationen på det sätt som nu sker. Alternativet skulle vara att förlänga utbildningen med motsvarande en termin vilket dock skulle generera oacceptabla kostnadsökningar och/eller att alla officerare inte skulle kunna ges denna utbildning, vilket i praktiken vore att införa ett tvåbefälssystem. En total översyn av utbildningssystemet skulle härigenom bli nödvändig.

Vad gäller tänkbara lokaliseringssorter lämnade Försvarmakten en redovisning för de orter som potentiellt skulle kunna komma i fråga för en försvarsmaktsgemensam utbildning. Flera har dock gallrats bort i ett tidigt skede pga. att de inte uppfyller vissa grundläggande krav som bör ställas på den berörda orten. En viktig utgångspunkt har t.ex. varit att skolorna bör lokaliseras på orter som även motsvarar upptagningsområden för officersaspiranterna och då speciellt med beaktande av deras respektive hemorter. Närhet till specifika militära förband har således inte varit helt styrande.

Försvarmakten anförde vidare att antalet platser som kan komma i fråga inte bör vara för stort, bl.a. mot bakgrund av kompetens- och personalförsörjningsskäl. Redan i dagens system är försörjningen med kompetenta lärare en gränssättande faktor för kvalitén i utbildningen. Antalet platser som kan komma i fråga begränsas också av att produktionsvolymen inte får bli för liten.

4.2.2 Konsekvensanalys

Vad gäller konsekvensanalysen har två olika scenarion varit föremål för granskning. Det ena baseras på att fyra försvarsmaktsgemensamma skolor inrättas och det andra på att tre försvarsmaktsgemensamma skolor inrättas⁶. I båda alternativen är orterna Halmstad, Stockholm och

⁶ Analysen baseras på att utbildningen vid de försvarsmaktsgemensamma skolorna i likhet med nuvarande system med försvarsgrensspecifika skolor kompletteras med utbildning vid specifika fack-, funktions- eller truppslagsskolor.

Östersund aktuella medan det första alternativet även inkluderar Karlskrona. Dessa orter har utifrån Försvarets beskrivning bedömts vara de som har mest gynnsamma förutsättningar för att hantera försvarsmaktsgemensam utbildning. Utredningen delar i allt väsentligt denna bedömning.

De två alternativen har vid beräkning av besparingseffekter jämförts med bibehållen verksamhet enligt dagens utbildningssystem vid befintliga officers- och krigshögskolor samt vid krigsskolan. Följande preliminära resultat har erhållits:

Alternativ

FM 4 = Halmstad, Stockholm, Östersund och Karlskrona

FM 3 = Halmstad, Stockholm och Östersund

(Alla belopp i miljoner kr)

Alternativ	Besparing t.o.m. år 2003	Besparing t.o.m. år 2008	Investerings- behov MAL
FM 4	132	271	30,4
FM 3	249	494	16

Angivna besparingar inkluderar vissa lönekostnader etc. som även framdeles kommer att belasta Försvaretsmakten men inte specifikt skolverksamheten. För Försvaretsmakten som helhet kommer därför besparingarna att till viss del vara lägre än ovan angivna belopp.

Den ekonomiska skillnaden mellan FM 4 och FM 3 beror främst på:

- att fler officerare kan frigöras för förbandsproduktion i FM 3;
- att mer MAL kan lämnas i FM 3;
- färre antal civila behövs för stödproduktion i FM 3;
- mindre behov av investeringar i FM 3;
- kostnader för resor, traktamenten, stödproduktion blir lägre i FM 3.

Försvaretsmakten har även kalkylerat beläggingsgraden vid de olika skolorna och funnit att den genomsnittliga beläggingsgraden i alternativet FM 4 kommer att vara cirka 64 procent medan den i alternativet FM 3 kommer att vara 76 procent. Under vissa månader

kommer dock den totala beläggningsgraden i FM 3 vara mycket hög, närmare 100 procent.

4.2.3 Utredningens förslag och bedömning

Utredningens utvärdering av Försvarmaktens genomlysning av frågan har lett till ställningstagandet att försvarsmaktsgemensamma skolor inom ramen för OHS- respektive KHS-programmen kan och bör inrättas. Utredningens förslag innebär att nedanstående skolenheter inrättas på följande orter:

- Militärhögskolan i Halmstad;
- Militärhögskolan i Stockholm (Solna);
- Militärhögskolan i Östersund.

Samtidigt föreslås att följande skolenheter upphör och inordnas i ovan föreslagen skolstruktur:

- Flygvapnets officershögskola i Halmstad;
- Flygvapnets krigshögskola i Uppsala;
- Marinens officershögskola i Karlskrona;
- Marinens officershögskola på Berga;
- Arméns krigsskola i Stockholm (Solna).

Försvarmakten framhöll i sin bedömning att en termin var möjlig att samordna inom OHS-programmet även om inte alla utbildningsmoment skulle vara konkret försvarsmaktsgemensamma. Med detta som utgångspunkt har utredningen konstaterat att alla utbildningsmoment/-kurser inom ramen för OHS- och KHS-programmen och som är teoretiska till sin natur bör genomföras vid de nu föreslagna Militärhögskolorna. Effekten härav blir att dessa skolor kommer att tillhandahålla både försvarsmaktsgemensamma och försvarsgrensspecifika utbildningsdelar, varvid nuvarande officers- och krigshögskolor samt krigsskolan avvecklas. **I likhet med nuvarande system med försvarsgrensspecifika skolor kommer utbildningen vid Militärhögskolorna att kompletteras med utbildning vid specifika fack-, funktions- och/eller truppslagsskolor.** Den stora skillnaden blir således att de försvarsgrensvisa skolorna ersätts med

försvarsmaktsgemensamma skolor. Denna inriktning utgjorde även utgångspunkten för den konsekvensanalys som utförts av Försvarsmakten.

Vad gäller valet mellan tre eller fyra skolor har utredningens bedömning varit att tre skolor bl.a. underlättar personalförsörjningen, bidrar till en ökad integreringen mellan de olika försvarsgrenarna samt medverkar till ett mer rationellt och optimalt resursutnyttjande. Mot detta skall dock ställas att fyra skolor ger en något ökad handlingsfrihet och i vissa fall bättre utvecklingsmöjligheter. Argumenten för tre skolor, inklusive preliminärt kalkylerade besparingar, har dock vägt tyngre än argumenten för att inrätta fyra skolor. Utredningen har uppfattat att Försvarsmakten delar denna inriktning, då lösningar som beaktar kompetens- och personalförsörjning eftersträvas.

Den exakta utformningen av utbildningsverksamheten vid Militärhögskolorna, dvs. inom OHS- respektive KHS-programmen, samt fördelningen mellan dessa skolor och fack-, funktions- och/eller truppslagsskolorna avser utredningen återkomma till i slutbetänkandet, då det ej varit möjligt att slutföra detta arbete inom ramen för delbetänkandet. En viktig och grundläggande frågeställning i detta sammanhang blir att mer exakt fastställa vilka utbildningsdelar vid nuvarande officers- och krigshögskolor som framdeles kan ges vid Militärhögskolorna samt vilka delar som i fortsättningen bör bedrivas vid fack-, funktions- och/eller truppslagsskolorna. Arbetet med dessa frågor kommer att inledas direkt efter överlämnandet av delbetänkandet och bedrivs i nära samarbete med Försvarsmakten.

Sammanfattningsvis anser utredningen att inrättandet av Militärhögskolor bidrar till en ökad och förbättrad samordning inom Försvarsmakten jämfört med nuvarande utbildningssystem med försvarsgrensspecifika officers- och krigshögskolor. Samtidigt kan befintliga resurser, såväl personella som materiella, utnyttjas på ett mer rationellt sätt. Utredningen anser härvidlag att de positiva effekter som kan påvisas överväger de negativa effekter som kan uppstå, t.ex. vad gäller nuvarande möjlighet att växla mellan teoretiska och praktiska utbildningsmoment.

4.3 Arméns stridsskolor

Utredningens förslag:

Följande enhet inrättas:

- Arméns Brigadskola i Skövde med underavdelningar i Kvarn och i Boden

Följande enheter upphör som separata enheter och inordnas i ovan föreslagen skola:

- Arméns stridsskola Mitt i Kvarn
- Arméns stridsskola Syd i Skövde

Följande enhet avvecklas:

- Arméns stridsskola Nord i Umeå

En av de frågor som fortfarande var utestående efter försvarsbeslutet var det långsiktiga behovet av stridsskolor inom armén. Utredningen har tidigare i betänkandet uppmärksammat att två av arméns stridsskolor, stridsskola Nord i Umeå och stridsskola Mitt i Kvarn, som ett resultat av försvarsbeslutet blir av med sina närliggande brigadproducerande organisationsenheter.

I detta sammanhang noterar utredningen att det så pass kort tid efter ett försvarsbeslut, med stora strukturella förändringar, är problematiskt att i en separat utredning hantera stridsskolefrågan.

Utredningens inledande genomgång av de respektive stridsskolornas verksamhet har lett till följande principiella ställningstaganden och utgångspunkter för den fortsatta analysen.

Utredningen anser att stridsskolorna i första hand bör vara lokaliserade vid eller nära en brigadproducerande organisationsenhet. Närhet till annan likartad skolverksamhet bedömer utredningen också som en fördel. Det är främst utbildningsmässiga rationalitetsargument

som motiverar denna ståndpunkt. Den fråga som då uppkommer är om både stridsskola Mitt och stridsskola Nord bör omlokaliseras eller om det finns argument som talar för att bägge eller någon av stridsskolorna ändå kan behålla sin nuvarande lokalisering?

Utvärderingen av denna fråga har lett till att utredningen anser att stridsskola Mitts faciliteter även fortsättningsvis bör utnyttjas för skolverksamhet. Argumenten härför är bl.a. närheten till stridsskola Syd och att det redan i dag föreligger ett långtgående och brett samarbete mellan skolorna. Dessutom har utredningen kunnat konstatera att Försvarsmakten anser att det är nödvändigt att Prästtomta skjutfält även framdeles behålls för övnings- och utbildningsverksamhet oavsett vad som händer med stridsskola Mitt. Utredningen noterar dock att utbildnings betingelserna vid stridsskola Nord är goda men noterar samtidigt att den pågående avvecklingen av brigaden i Umeå (NB 20) torde innebära att utbildningsverksamheten framdeles inte kan bedrivas så rationellt som tidigare varit fallet.

Mot denna bakgrund har utredningen valt att i första hand studera stridsskola Nord's framtid i en konsekvensanalys. För detta ändamål har Försvarsmakten ombetts att preliminärt redogöra för konsekvenserna av dels en omlokalisering, dels en avveckling av stridsskola Nord.

4.3.1 Konsekvensanalys

Det specifika utredningsuppdrag som överlämnades till Försvarsmakten baserades på följande alternativ:

- Omlokalisera stridsskola Nord till Boden;
- Omlokalisera stridsskola Nord till Östersund;
- Avveckla stridsskola Nord och integrera utbildningsverksamheten med stridsskola Mitt och stridsskola Syd.

Utgångspunkten för analysen har varit den planerade utbildningsverksamheten vid stridsskola Nord i Umeå. Denna har sedan jämförts med ovanstående alternativa former för verksamheten. Utbildningsuppdragen vid stridsskola Mitt och Syd har antagits vara oförändrade, dvs. enligt planerad inriktning. Följande preliminära resultat har därvidlag erhållits:

(Alla belopp i miljoner kr)

Alternativ	Besparing t.o.m. år 2003	Besparing t.o.m. år 2008	Investerings- behov MAL
SSN till Boden	12	72	30,7
SSN till Östersund	26	90	9,4
SSN till SSM/SSS	98	227	13,2

Angivna besparingar för alternativet att avveckla stridsskola Nord och integrera utbildningsverksamheten med stridsskola Mitt och stridsskola Syd inkluderar vissa lönekostnader etc. som även framdeles kommer att belasta Försvarmakten men inte specifikt skolverksamheten. För Försvarmakten som helhet kommer därför besparingarna att till viss del vara lägre än ovan angivna belopp.

Anledningen till att avvecklings-/integreringsalternativet ger ett bättre ekonomiskt besparingsutfall än att å ena sidan behålla stridsskolan i Umeå eller å andra sidan omlokalisera stridsskolan till antingen Boden eller Östersund beror främst på:

- ett stort antal officerare frigörs för förbandsproduktionen;
- inga civila behöver tillföras för stödproduktionen;
- lägre rese- och traktamentskostnader genom lägre behov av lärare;
- befintliga MAL-resurser kan nyttjas mer rationellt.

4.3.2 Utredningens förslag och bedömning

Baserat på de slutsatser som kunnat dras från genomförda analyser innebär utredningens förslag att följande skolenhet inrättas:

- Arméns Brigadskola i Skövde med underavdelningar i Kvarn och i Boden.

Följande skolenheter upphör som separata enheter och inordnas i ovan föreslagna skola:

- Arméns stridsskola Syd i Skövde;
- Arméns stridsskola Mitt i Kvarn;

Följande skolenhet avvecklas:

- Arméns stridsskola Nord i Umeå.

Den konkreta innebörden av utredningens förslag är således att nuvarande/planerad verksamhet vid stridsskola Nord inordnas helt i Brigadskolan. Brigadskolan leds från Skövde varvid verksamheterna vid underavdelningarna i Kvarn och i Boden underställs ledningen för Brigadskolan i Skövde. **Underavdelningen i Boden övertar således inte den stridsskoleverksamhet som för närvarande bedrivs i Umeå utan utnyttjas primärt för att tillgodose behov av utbildning i vinterkrigföring.** Den slutliga fördelningen av utbildningsuppgifter mellan de i Brigadskolan ingående avdelningarna bör dock ankomma på Försvarsmakten.

Sett utifrån ekonomisk synvinkel råder inget tvivel om att avveckla stridsskola Nord i Umeå och integrera dess utbildningsverksamheten i den föreslagna Brigadskolan, är det mest fördelaktiga genom den betydande besparing som kan åstadkommas. Till detta kommer sedermera eventuella försäljningsintäkter att kunna adderas, vilket indirekt genererar en intäkt för statsmakterna.

Emellertid är det nu inte enbart de ekonomiska konsekvenserna som legat bakom utredningens förslag utan även de mer icke-monetära konsekvenserna. Utredningen vill i detta sammanhang särskilt lyfta fram följande aspekter:

- produktionsförutsättningarna i Kvarn och i Skövde är mycket goda, bl.a. vad gäller tillgången på skjut- och övningsfält, som genom mitt förslag kan utnyttjas på ett rationellt sätt;
- redan i dag fungerande samarbete mellan stridsskola Syd och stridsskola Mitt kan upprätthållas även fortsättningsvis;

- förutsättningar för samverkan med andra skolor är gynnsamma pga. korta avstånd;
- rekryteringsmöjligheter av lärare liksom övriga övriga personal- och familjepåverkande faktorer bedöms vara mycket tillfredställande;
- i Boden finns en allsidig sammansättning av arméförband med trupp och materiel disponibelt för i stort sett alla krigsförbandstyper.

Alternativen att antingen behålla stridsskoleverksamheten i Umeå eller flytta hela stridsskoleverksamheten från Umeå till Boden alternativt Östersund har också varit föremål för utvärdering.

Vad gäller Umeå har redogörelse tidigare lämnats för de goda utbildningsbetingelserna men även för de konsekvenser som nedläggningen av brigaden (NB 20) kommer att medföra. Utredningen har även funnit att stridsskolan visserligen upparbetat ett gediget och beaktansvärt samarbete med Umeå Universitet men att förslaget om att inrätta Militärhögskolor gör att detta argument inte längre är relevant eftersom denna typ av utbildning inte längre kommer att bedrivas vid den föreslagna Brigadskolan, som ersätter de tre stridsskolorna. De ekonomiska konsekvenserna talar även mot ett bevarande av skolan i Umeå.

I det fall en omlokalisering av hela stridsskoleverksamheten i Umeå varit aktuellt har utredningens bedömning varit att både Boden och Östersund utgjort högst relevanta alternativ.

Beträffande Boden har utredningen noterat att garnisonens faciliteter och allsidighet skulle ge många positiva fördelar för utbildningsverksamheten. Samverkan med andra arméförband blir bl.a. möjlig. Dessutom är Boden beläget där aktuella norrlandsförband skall verka och omgivningsförutsättningarna har därför bedömts som goda.

I Östersund finns en brigadproducerande enhet vars inriktning avseende mekanisering motsvarar den som skulle utgjort grunden för skolans verksamhet vilket endast delvis är fallet i Boden. Synergieffekter skulle också ha kunnat uppnås med övrig skolverksamhet på orten, bl.a. med Arméns tekniska skola.

I detta sammanhang vill utredningen framhålla att det under beredningsarbetet pågått en diskussion inom och utanför Försvarsmakten om skjutfälten i Östersund och dess lämplighet för utbildnings- och övningsverksamhet. Utredningen har emellertid noterat de

ställningstaganden som gjordes inom ramen för försvarsbeslutet angående mekaniserad utbildning i Östersund. Försvarsmakten hade vid detta tillfälle inget att erinra mot förutsättningarna för mekaniserad utbildning i Östersund utan framhöll att utbildningsförutsättningarna för norrlandsinfanteri var mycket goda. Detta bekräftas även att riksdagen beslöt att norrlandsbrigaden i Östersund skulle behållas. Utredningen har därför inte funnit anledning att närmare ifrågasätta utbildningsbetingelserna i Östersund.

I den slutliga bedömning har valet stått mellan att antingen föreslå att en stridsskola behålls i norra Sverige eller att verksamheten vid stridsskola Nord inordnas i den föreslagna Brigadskolan med viss utbildning förlagd till norra Sverige. Alternativen har av utredningen bedömts som i allt väsentligt likvärdiga, där bägge har sina konkreta fördelar. Mot bakgrund av det redovisade ekonomiska utfallet i konsekvensanalysen har dock valet fallit på det senare alternativet. Boden har valts som norrlandsort för underavdelning till Brigadskolan, främst mot bakgrund av de möjligheter som finns till utbildning i vinterkrigföring för de flesta krigsförband inom armén.

4.4 Försvarsmaktens ledningscentrum

Utredningens förslag:

Följande enhet inrättas:

- Försvarsmaktens Ledningscentrum i Enköping

Följande enhet upphör och inordnas i ovan föreslaget centrum:

- Arméns lednings- och sambandscentrum i Enköping

Redan i ett tidigt skede kunde utredningen notera betydelsen av samordnad utbildning inom de operativa ledningssystemen både vad gäller drift och underhåll (teknisk tjänst). Detta är helt i överensstämmelse med Försvarsmaktens strävan om ett sammanhållet ledningssystem. Utbildning av personal för drift och underhåll av de

operativa ledningssystemen och för totalförsvarets behov bedrivs på ett flertal platser och på uppdrag av olika centrala produktionsledare. Teknikutvecklingen inom främst det informationsteknologiska området innebär att ökad samordning är både möjlig och eftersträvansvärd inom det totala ledningssystemen. Mot denna bakgrund samt med beaktande av att det utifrån rationalitets- och kvalitetsskäl torde finnas argument som talar för ytterligare samordning begärde utredningen att Försvarsmakten skulle inkomma med synpunkter på hur utbildningen skulle kunna organiseras för att uppnå ovanstående intentioner.

4.4.1 Försvarsmaktens preliminära bedömning

Den utredningsuppgift som Försvarsmakten erhöll innebar konkret att synpunkter och förslag skulle lämnas för hur den berörda utbildningsverksamheten skulle kunna organiseras till antingen en eller två platser. Med en plats avsågs att såväl taktisk som teknisk utbildning samlades till en plats och med två platser avsågs en plats för den taktiska utbildningen och en plats för den tekniska utbildningen. Uppgiften kompletterades sedermera med ledningssystemutbildning på den taktiska nivån.

Det operativa ledningssystemet täcker sambandet mellan Högkvarteret och militärbefälhavare samt mellan militärbefälhavare och direkt underställda chefer. Huvudsambandsmedlet på den operativa nivån är i dag Försvarets telenät (FTN). Utbildning inom det aktuella området sker i flygvapnets och arméns regi. Marinen har i dag inget utbildningsuppdrag inom det operativa ledningssystemet.

Försvarsmaktens genomgång visar att armén och flygvapnet har ett flertal utbildningsområden som är principiellt gemensamma. Samtidigt finns unika utbildningsbehov hos respektive försvarsgren. Den sammantagna bedömningen var dock att det fanns stora möjligheter att samordna utbildningen för drift och underhåll av det operativa ledningssystemet mellan armén och flygvapnet.

Vad gäller utbildningen mot taktisk nivå framhåller Försvarsmakten att framtidens ledningssystem i ökad omfattning kommer att ha ett antal försvarsmaktsgemensamma grundkomponenter. Försvarsmaktens uppfattning var emellertid att försvarsgrenarna även fortsättningsvis bör

bedriva viss egen grundläggande och nivåhöjande utbildning men att den mer fackbetonade utbildningen mer fördel kan samordnas.

Vad gäller valet mellan att samordna utbildningsverksamheten till en eller två platser har Försvarmakten gjort följande preliminära bedömning:

En plats

- + är i linje med ÖB:s intentioner om ett ledningssystem;
- + integrationen mellan taktisk och teknisk utbildning blir bättre;
- + förbättrade möjligheter för att genomföra en samordnad system- och sambandsadministrativ utbildning;
- + rekryteringsbefrämjande mot bakgrund av en kunskapsstätt utbildningsplats;
- + integrationen bör underlätta internationaliseringen;
- + skapar förutsättningar för kommande utbildning av ledningssystemofficer inom Försvarmakten;
- kräver omflyttning av personal, materiel och installationer;
- nyinvesteringar aktualiseras sannolikt;
- riskerar att begränsa kompetensen vid den skola vars delar kan komma att omfördelas/brytas ut.

Två platser

- + Det finns i dag etablerade platser för taktisk och teknisk utbildning med väl fungerande verksamhet;
- + litet behov av nyinvesteringar;
- + det finns goda samordningsmöjligheter inom olika teknikområden.
- integrationen mellan taktisk och teknisk utbildning blir svårare att genomföra;
- kräver viss omflyttning av personal och materiel.

Den slutsats Försvarmakten drar är att både alternativen är genomförbara och att positiva samordningseffekter kommer att kunna erhållas i bägge fallen.

För att erhålla en mer konkret bild av vad en potentiell samordning inom området skulle innebära överlämnade utredningen ett kompletterande uppdrag till Försvarmakten vars syfte bl.a. var att belysa de verksamhets- och utbildningsdelar vid berörda skolor/

utbildningscentrum som skulle påverkas av ett eventuellt samordningsförslag.

Enligt Försvarsmakten skulle i första hand följande skolor/ utbildningscentrum bli berörda av en lokaliseringssamordning:

- Arméns lednings- och sambandscentrum (inklusive Arméns stabs- och sambandsskola och Totalförsvarets signalskyddsskola) i Enköping;
- Arméns tekniska skola i Östersund;
- Flygvapnets IT-skola i Halmstad;
- Marinens ledningssystemskola på Berga (dock i begränsad omfattning)

4.4.2 Konsekvensanalys

Konsekvensanalysen har baserats på alternativen att antingen samla verksamheten till en plats eller till två platser. Utgångspunkten har härvidlag varit att om verksamheten samlas till en plats så har utredningen bedömt att Enköping är den mest adekvata lokaliseringsslösningen. I alternativet med två orter har Enköping och Östersund bedömts vara de mest lämpliga platserna. Ovanstående alternativ har jämförts med berörda skolors nuvarande utbildningsverksamhet.

(Alla belopp i miljoner kr)

Alternativ	Besparing t.o.m. år 2003	Besparing t.o.m. år 2008	Investerings- behov MAL
En plats	14	27	2
Två platser	2	5	0,5

Båda alternativen har bedömts som genomförbara medan samordningsgraden värderats som högre i alternativet med en plats. Den ekonomiska skillnaden beror bl.a. på att alternativet med en plats medför att ytterligare faciliteter kan lämnas samt att resekostnaderna bedöms minska. Osäkerhet råder dock om den ekonomiska skillnaden mellan

alternativen eftersom faciliteterna i Östersund ej kan utnyttjas fullt ut i alternativet med en ort samt att en flyttning av teknisk verksamhet kan bli dyrare än beräknat.

4.4.3 Utredningens förslag och bedömning

Baserat på de analyser som genomförts föreslår utredningen att följande enhet inrättas:

- Försvarsmaktens ledningscentrum i Enköping.

Samtidigt föreslås att följande enhet upphör och inordnas i ovan föreslaget centrum:

- Arméns lednings- och sambandscentrum i Enköping.

Innebörden av förslaget är att utredningen valt att förorda att utbildning avseende försvarsmaktsgemensamma system och för de operativa ledningssystemen (driftsmässig) samlas till Enköping (Försvarsmaktens ledningscentrum). Vid Arméns tekniska skola i Östersund samlas den mer teknikinriktade utbildningen avseende de rörliga systemen. Vid IT-skolan i Halmstad kvarstår tills vidare utbildning på de befintliga fasta systemen och flygvapnets taktiska system.

Bakgrunden till att utredningen valt att föreslå ovanstående lösning är framför allt ett resultat av att utvecklingen inom området är oerhört snabb och att förutsättningarna för anpassning bör utformas därefter. Förslaget innebär att Försvarsmakten ges möjlighet att samordna utbildningsverksamheten under en längre tidsperiod och med beaktande av utvecklingen inom området. Utredningen anser härvidlag att inriktningen ändå bör vara att verksamheten på sikt samlas till en ort. En tidsmässigt skyndsam omlokalisering till en ort kan eventuellt medföra investeringskostnader i olika system och andra faciliteter som inte med rimlig säkerhet kan antas vara långsiktiga. Därför anser utredningen att denna process bör vara fortlöpande och ske i takt med att systemen omsätts. Försvarsmaktens ledningscentrum bör dock redan nu få ett övergripande ansvar för verksamheten vid de olika skolorna.

I ett längre perspektiv anser utredningen att även den taktiska ledningssystemutbildningen bör samlas till en ort och i detta fall till Ledningscentrum i Enköping. Detta innebär att förutom de utbildningsdelar som kvarstår vid IT-skolan i Halmstad respektive vid Arméns tekniska skola i Östersund kommer även utbildningen vid Marinens ledningssystemskola på Berga att överföras till Försvarmaktens ledningscentrum i Enköping. Detta motsvarar den inriktning som Försvarmakten har för framtidens ledningssystem.

Sammanfattningsvis innebär utredningens förslag att utbildningsverksamheten inom de operativa ledningssystem på sikt bör samlas till en ort men att processen bör ske stegvis för att möjliggöra anpassning till utvecklingen inom området. I ett längre perspektiv bör även den taktiska ledningssystemutbildningen integreras i det föreslagna Ledningscentrumet. Utredningens uppfattning är således att de förslag som nu lämnats endast är en början på en längre samordningsprocess.

4.5 Skolverksamhet i Halmstad

Utredningens förslag:

Följande enhet inrättas:

- Försvarmaktens underhålls- och basskola i Halmstad.

Följande enheter upphör och inordnas i ovan föreslagen skola:

- Flygvapnets basbefälskola i Halmstad;
 - Arméns underhållsskola i Skövde;
 - Marinens intendenturskola i Karlskrona;
 - Marinens bassäkerhetsskola på Berga;
 - Flygvapnets väderskola i Ljungbyhed;
-
- Utredningen föreslår att benämningen Flygvapnets Halmstadsskolor, F 14, ersätts med Försvarmaktens utbildningscentrum i Halmstad.

4.5.1 Bakgrund

En av de frågor som regeringen och sedermera riksdagen inte tog definitiv ställning till i försvarsbeslutet var den framtida verksamheten vid Flygvapnets Halmstadsskolor (F 14)⁷. Dessa skolors framtid har därför varit en viktig utgångspunkt för utredningens arbete eftersom delar av den övriga organisatoriska grundstrukturen i många avseenden är beroende av hur skolverksamheten i Halmstad organiseras.

Försvarsmakten föreslog i Försvarsmaktsplan 97 att F 14 skulle avvecklas och att befintliga skolor skulle omlokaliseras till F 10 i Ängelholm respektive till F 20 i Uppsala. Detta förslag baserades på att Försvarsmakten ville samla skolverksamheten inom flygvapnet till flottiljer som producerar krigsförband. Förslaget kan också uppfattas som en direkt följd av att statsmakterna inför försvarsbeslutet angav som inriktning att tre flottiljer skulle avvecklas. Eftersom F 14 definierades som en flygflottilj var detta ett resonabelt förslag från Försvarsmaktens sida för att uppnå målsättningen om att avveckla tre flottiljer samtidigt som reduktionen av antalet krigsförbandsproducerande flottiljer kunde minimeras. De ekonomiska kalkylerna för en omlokalisering av skolorna vid F 14 i Halmstad visade emellertid att besparingseffekterna först skulle komma att realiseras på lång sikt och i tämligen begränsad omfattning.

Samtidigt konstaterar utredningen att utgångspunkten för en framtida verksamheten vid F 14 nu förändrats eftersom riksdagens beslut innebär att både infanteribrigaden (IB 16) och luftvärnskåren (Lv 6) skall behållas i Halmstad.

4.5.2 Övervägda alternativ

⁷ Flygvapnets Halmstadsskolor innefattar för närvarande: Flygvapnets officerhögskola, IT-skolan, Basbefälskolan samt Flygvapnets tekniska skola.

Inledningsvis har olika alternativ till Försvarmaktens förslag om en avveckling av F 14 prövats. Detta innebär att utredningen studerat om det dels funnits andra relevanta omlokaliseringslösningar, dels om det funnits argument som talar för en fortsatt verksamhet i Halmstad.

Vad gäller alternativa omlokaliseringsförslag har dessa prövats med utgångspunkt från att försöka åstadkomma lösningar som har en försvarsmaktsgemensam prägel. Ett område som härvidlag varit aktuellt är att studera en samordning av Försvarmaktens tekniska skolor. Flygvapnet har sin Tekniska skola i Halmstad, marinen har sin Skeppstekniska skola dels i Karlskrona, dels på Berga och armén har sin Tekniska skola i Östersund.

Försvarmakten har på uppdrag från utredningen belyst frågan om formerna för en samordning av den tekniska utbildningen och funnit att de synergieffekter som eftersträvas i en försvarsmaktsgemensam lösning endast kan uppnås i begränsad omfattning. Detta beror bl.a. på de olika syften som respektive försvarsgren har med sin tekniska utbildning. (se vidare avsnitt 3.9)

Utredningens bedömning har därför varit att lokaliseringssamordning endast kan erhållas till viss del och då t.ex. genom att flygvapnets tekniska skola omlokaliseras till Östersund, varvid faciliteterna vid arméns tekniska skola skulle kunna samutnyttjas. Som argument mot en omlokalisering av Flygvapnets tekniska skola står dock införandet av JAS 39 Gripen i krigsorganisationen. Skolan svarar för närvarande för ett viktigt utbildningsinslag i denna process och en omlokalisering skulle kunna försena denna process.

Vad beträffar Flygvapnets basbefälskola har Försvarmakten redovisat vilka utbildningsdelar som skulle kunna överföras till Försvarmaktens försörjningscentrum i samband med dess inrättande. Försvarmakten anmälde att ca 50 procent av Basbefälskolans fackutbildning inom området underhåll m.m. var av den karaktären att den skulle kunna överföras till försvarsmaktsgemensamt centrum. Resterande utbildningsverksamhet hade en mer direkt koppling till flygvapnets verksamhet. Ett annat område som Basbefälskolan svarar för är markförsvarstjänst som har helt andra utbildningsmässiga kopplingar till de övriga försvarsgrenarna.

Den slutsats som utredningen dragit är att det är relativt svårt att påvisa relevanta försvarsmaktsgemensamma alternativ genom att flytta

Basbefälsskolan och/eller den Tekniska skolan från Halmstad. Mot denna bakgrund och med beaktande av förslaget om en Militärhögskola i Halmstad har utredningen koncentrerat sitt utredningsarbete till att undersöka vilka utbildningsverksamheter som istället skulle kunna lokaliseras till Halmstad och då inom ramen för ett försvarsmaktsgemensamt utbildningscentrum.

4.5.3 Konsekvensanalys

En av utgångspunkterna för den konsekvensanalys som Försvarsmakten utfört har varit att utbildningsverksamhet som har anknytning till underhåll (förnödenhetsförsörjning) samt till viss markförsvars- och säkerhetsanknuten tjänst samlas till Halmstad.

Den konkreta innebörden av det uppdrag som överlämnades till Försvarsmakten var att konsekvensanalysen skulle belysa innebörden av att följande skolor och utbildningar integrerades med Flygvapnets basbefälsskola i Halmstad:

- Arméns underhållsskola
- Marinens intendenturskola
- Marinens bassäkerhetsskola
- del av utbildningen vid Försvarshögskolans managementinstitution i Karlstad och Östersund;
- Arméns militärpolisutbildning för officerare.

Följande ekonomiska resultat erhöles från analysen:

(Alla belopp i miljoner kr)

Alternativ	Besparing t.o.m. år 2003	Besparing t.o.m. år 2008	Investerings- behov MAL
Halmstad	22	44	3

Försvarsmakten framhåller i sitt svar att alternativet både kommer att medföra positiva och negativa effekter. Som positivt angavs bl.a. att synergieffekter inom vissa utbildningsområden och att elevernas

användbarhet kommer att öka på längre sikt. Negativt kunde dock vara att utbildningen i vissa fall kommer att äga rum skilt från typförbanden.

Utredningen har även bedömt att Flygvapnets väderskola kan ingå i denna försvarsmaktsgemensamma skola. Väderskolan är, som ett resultat av riksdagens försvarsbeslut, föremål för omlokalisering eftersom F5 i Ljungbyhed skall avvecklas. I konsekvensanalysen har detta alternativt ställts mot förslaget i Försvarsmaktsplan 97 som innebär att Väderskolan skulle omlokaliseras till F 20 i Uppsala. Resultatet från analysen visar följande:

(Alla belopp i miljoner kr)

Alternativ	Besparing t.o.m. år 2003	Besparing t.o.m. år 2008	Investerings- behov MAL
Halmstad	10	27	2,8
Uppsala	-4	5	15,8

Försvarsmakten konstaterar att verksamheten kan bedrivas på bägge platserna men att Halmstadsalternativet på kort sikt underlättar rekryteringen av personal eftersom vädercentral Syd avvecklas under 1998.

4.5.4 Utredningens förslag och bedömning

Baserat på de slutsatser som kunnat dras från genomförda analyser samt de överväganden som gjorts, innebär utredningens förslag att följande skolenhet inrättas:

- Försvarsmaktens underhålls- och basskola i Halmstad.

Samtidigt föreslås att följande enheter upphör och inordnas i ovan föreslagen skola:

- Flygvapnets basbefälskola i Halmstad
- Arméns underhållsskola i Skövde

- Marinens intendenturskola i Karlskrona
- Marinens bassäkerhetskola på Berga
- Flygvapnets väderskola i Ljungbyhed

Förslaget innebär även att viss utbildningsverksamhet vid Försvarshögskolans managementinstitution i Karlstad och Östersund samt arméns militärpolisutbildning för officerare (som f.n. bedrivs vid stridsskola Nord i Umeå) överförs till den föreslagna Underhålls- och basskolan.

Grunden för ovanstående förslag har i första hand varit att utbildningsområden som bedrivs av respektive försvarsgren och som är förhållandevis likartade och begränsade i sin omfattning bör samordnas i en försvarsmaktsgemensam skola. Denna inriktning bekräftas även av försvarsbeslutet, vari det konstaterades att ett försvarsmaktsgemensamt försörjningscentrum skulle inrättas.

I de överväganden som gjorts har även förutsättningarna för att samla verksamheten till Skövde i stället för till Halmstad prövats. Utredningens bedömning har emellertid varit att med den vidgade synen på vilka utbildningsdelar som bör ingå i Underhålls- och basskolan så är Halmstad att betrakta som en bättre lokaliseringsort. Dessutom innebär lokaliseringen av Brigadskolan till Skövde att vissa av nuvarande Underhållsskolans faciliteter behöver nyttjas för Brigadskolans verksamhet men även för att den kalkylerade besparingen av Brigadskolans inrättande skall kunna realiseras.

Försvarsmakten har framhållit att det kan komma att innebära vissa svårigheter att överföra utbildningsverksamhet från armén och marinen till Halmstad. Utredningens bedömning har dock varit att en stor del av de berörda skolornas verksamhet kan överföras till Halmstad och de delar som oundgängligen även fortsättningsvis måste bedrivas vid skolornas nuvarande lokalisering bör ske under ansvar och ledning från Underhålls- och basskolan. I likhet med nuvarande utbildningssystem kommer viss del av utbildningen att förläggas till respektive typförband.

Vad gäller Arméns underhållsskola bedöms huvuddelen av den nuvarande/planerade utbildningsverksamheten kunna flyttas till Halmstad. För grundläggande underhållsutbildning bör även infanteribrigaden (IB 16) kunna utgöra en viktig produktionsförutsättning. För närvarande antas ca 15 elever per år till

den grundläggande officersutbildningen inom området. Viss utbildning kan dock framdeles även behöva bedrivas vid trängkåren i Skövde. Det kan t.ex. röra viss operativ, taktisk och/eller truppslagsutbildning som kräver närhet till det aktuella typförband.

Verksamheten vid Marinens intendenturskola bör i stora delar kunna överföras till Underhålls- och basskolan. Försvarsmakten har i kommentarer till vilka utbildningsdelar som skulle kunna överföras till ett försvarsmaktsgemensamt utbildningscentrum preliminärt framhållit att utbildning avseende livsmedelstjänst även fortsättningsvis bör bedrivas i Karlskrona. Utredningen anser dock att denna princip bör prövas ytterligare av Försvarsmakten med avseende på möjlighet att flytta verksamheten till Halmstad. Oaktat lösning bör dock en försvarsmaktsgemensam livsmedelstjänstutbildning underställas Underhålls- och basskolan.

Armén utbildar för närvarande officerare för militärpolitjänst vid stridsskola Nord. Denna verksamhet kan som helhet överföras till Halmstad.

Beträffande Marinens bassäkerhetsskola bedöms väsentliga synergieffekter kunna uppnås genom en integrering i Underhålls- och basskolan i Halmstad eftersom typförbandets uppgifter innefattar att verka i samarbete med underhållsförband, flygvapnets basjägare och arméns militärpoliser.

Försvarsmakten och Försvarshögskolan har gjort en preliminär genomgång av vilka utbildningsdelar vid Försvarshögskolans managementinstitution som skulle vara lämpliga att överföra till Underhålls- och basskolan. Det rör i första hand specialistkurser och driftsutbildning inom områdena logistik, personal, ekonomi och MAL. Utredningens bedömning är att dessa fristående kurser bör och kan överföras till Underhålls- och basskolan som därmed övertar ansvaret för verksamheten från Försvarshögskolan.

Utredningen har även konstaterat att Väderskolans utbildningsverksamhet bör ingå som en del i Underhålls- och basskolan. Väderskolan har sin primära avnämare hos flygvapnet men dess uppgifter har dessutom bäring på de två övriga försvarsgrenarna, varför skolan bör inordnas i den försvarsmaktsgemensamma skolan. Utredningen anser dessutom att Försvarsmakten fortlöpande bör

utveckla det redan upparbetade samarbetet med SMHI, som har ett statligt huvudansvar inom det aktuella verksamhetsområdet.

Sammanfattningsvis är det utredningens uppfattning att en försvarsmaktsgemensam underhålls- och basskola kommer att medföra flera fördelar för de berörda skolorna och där samordning varit det huvudsakliga motivet bakom förslaget. T.ex. kommer vissa av skolorna som föreslås ingå i Underhålls- och basskolan att kunna dra väsentliga utbildningserfarenheter från den specifika kunskap som finns vid nuvarande Underhållsskolan. Härigenom ges goda möjligheter att långsiktigt utveckla kompetensen inom området.

Avslutningsvis anser utredningen att den nya inriktningen för utbildningsverksamheten vid Halmstadsskolorna bör föranleda en ny benämning på etablissemang som helhet. Utredningens förslag är härvidlag att den nuvarande benämningen Flygvapnets Halmstadsskolor, F 14, ersätts med Försvarsmaktens utbildningscentrum i Halmstad.

4.6 Motorskolan

Utredningens förslag:

- Motorskolan i Skövde omlokaliseras till Östersund och inordnas i Arméns tekniska skola.

Efter en genomgång av Motorskolans nuvarande utbildningsuppgifter och kopplingar till annan skolverksamhet har dess framtida lokalisering övervägts. Som främsta alternativ till en fortsatt lokalisering i Skövde har Östersund prövats. Följande resultat har erhållits i den genomförda konsekvensanalysen:

(Alla belopp i miljoner kr)

Alternativ	Besparing t.o.m. år 2003	Besparing t.o.m. år 2008	Investerings- behov MAL
Östersund	4	6	0

4.6.1 Utredningens förslag och bedömning

Utredningens förslag innebär att Motorskolan omlokaliseras till Östersund och inordnas i Arméns tekniska skola. Utbildningsansvaret för Motorskolan underställas därmed den Tekniska skolan.

Utgångspunkten för den föreslagna åtgärden har varit att Motorskolan bör vara samlokaliserad med annan relevant skolverksamhet där potentiella samordningsmöjligheter kan tillvaratas. För detta ändamål har den Tekniska skolan i Östersund bedömts utgöra det mest lämpliga alternativet.

De fördelar som en lokalisering till Östersund bedöms medföra är:

- officerare vid Tekniska skolan kan merutnyttjas vilket bl.a. reducerar lärarbehovet;
- Tekniska skolans faciliteter i form av lokaler och anläggningar liksom stödresurser kan utnyttjas;
- vinterutbildning kan genomföras på lokaliseringsplatsen.

Sammanfattningsvis anser utredningen att de uppgifter som åvilar Motorskolan torde gynnas på flera punkter av den föreslagna omlokaliseringen, bl.a. mot bakgrund av det samarbete och de synergieffekter som kan uppnås med den Tekniska skolan men även vad gäller den utbildningsmiljö som kan erhållas i Östersund.

4.7 Flygvapnets flygledarskola

Utredningens förslag:

- Flygvapnets flygledarskola omlokaliseras från Ljungbyhed till Halmstad

I riksdagens försvarsbeslut fastslogs att F 5 i Ljungbyhed skulle avvecklas. Med anledning härav har det varit utredningens uppgift att överväga ny lokaliseringsort för Flygledarskolan.

I Försvarsmaktsplan 97 föreslogs att Flygledarskolan skulle omlokaliseras till F 10 i Ängelholm. Förslaget utgick bl.a. från att F 14 skulle avvecklas och att berörda skolor skulle omlokaliseras till F 20 i Uppsala och till F 10 i Ängelholm. F 10 ansågs då även vara det bästa alternativet för flygledarskolan då närhet till Luftfartsverkets flygledarskola på Sturup skulle kunna upprätthållas samtidigt som samordningsmöjligheter skulle kunna erhållas med de skolor som föreslogs flyttas till F 10, dvs. Flygvapnets tekniska skola samt Flygvapnets Basbefälskola.

4.7.1 Konsekvensanalys

Eftersom utredningens förslag utgår från att F 14 kommer att behållas i form av ett Försvarsmaktens utbildningscentrum har ett av de alternativ som utredningen övervägt varit att omlokalisera skolan till Halmstad. Detta alternativ har vägts mot att integrera flygledarskolans verksamhet i Luftfartsverkets flygledarskola på Sturup (FLSS). Det senare alternativet innebär även att viss grundläggande militär utbildning skulle förläggas till MekB 7 i Revingehed.

Ur ekonomisk synvinkel kan konstateras att nyinvesteringsbehovet är betydligt lägre vid en lokalisering till Halmstad än till Sturup. Skillnaden uppgår till ca 13 miljoner kronor och beror främst på att befintliga

faciliteter i Halmstad kan utnyttjas för verksamheten vilket inte är fallet på Sturup och vid MekB 7 i Reveinghed. Båda alternativen innebär dock att besparingen från försvarsbeslutet kan erhållas avseende avvecklingen av F 5 i Ljungbyhed.

Försvarsmakten och Luftfartsverket har i särskilt uppdrag från utredningen gemensamt belyst konsekvenserna av en samlokalisering av skolorna till Sturup. Myndigheterna framhåller bl.a. att samordning av utbildningsmoment kan ske utan att skolorna är lokaliserade på samma plats vilket också redan nu är fallet. Alternativet bedöms dock vara genomförbara och utbildningsmålen bedöms också kunna uppnås. I övrigt har följande fördelar framhållits givet de lokaliseringar som övervägts:

Halmstad

- gynnsamma produktionsförutsättningar;
- synergieffekter med flygvapnets skolor i Halmstad;
- utbildningssamverkan med luftvärns kåren (Lv 6);

Sturup

- goda utvecklingsmöjligheter för flygtrafiktjänstutbildningen;
- möjligheter till gemensam utveckling av simulatorer.

4.7.2 Utredningens förslag och bedömning

Utredningens förslag innebär att Flygvapnets flygledarskola omlokaliseras till Halmstad. Bakgrunden till förslaget har varit den betydelse som tillmätts skolans funktion som en fackskola inom flygvapnet. De synergieffekter som kan erhållas med luftvärns kåren och den föreslagna Underhålls- och basskolan har också bedömts som mycket betydelsefulla, bl.a. vad gäller utbildningsmoment rörande kommandocentralerna. T.ex. torde uppbyggnaden av gemensamma simulatorresurser kunna underlättas och genomföras på ett rationellt sätt. Det är dock utredningens uppfattning att samarbetet med

Luftfartsverkets flygledarskola bör fördjupas så att befintliga resurser även fortsättningsvis kan utnyttjas optimalt.

Utredningen anser att en lokalisering till Sturup och Luftfartsverkets flygledarskola hade varit av stort värde för att samordna olika statliga myndigheters verksamhet. I detta fall har dock andra utbildningsbetingelser vägt tyngre samtidigt som utredningen helt delar myndigheternas uppfattning att samordningen kan vidareutvecklas utan att detta sker genom en lokaliseringssmässig integrering.

4.8 Kustartilleriets stridsskola

Utredningens förslag:

- Kustartilleriets stridsskola omlokaliseras från Täby till Kustartilleriregementet på Rindö (Vaxholm)

Kustartilleriets stridsskola är en del av Kustartillericentrum som är beläget i Näsbypark i Täby. Någon annan korresponderande utbildningsverksamhet äger inte rum på denna plats. Med anledning härav har utredningen velat undersöka om det finns någon annan mer adekvat lokalisering för skolan som skulle kunna vara till fördel för utbildningsverksamheten.

4.8.1 Konsekvensanalys

Utgångspunkten för analysen har i första hand varit att undersöka konsekvenserna av att omlokalisera skolan till kustartilleriregementet på Rindö. Den genomförda analysen visar på följande resultat:

(Alla belopp i miljoner kr)

Alternativ	Besparing t.o.m. år 2003	Besparing t.o.m. år 2008	Investerings- behov MAL
Rindö	10	18	3,8

Försvarsmaktens bedömning är att en omlokalisering till Rindö kommer att medföra gynnsamma utbildningsbetingelser samtidigt som synergieffekterna avseende utveckling av kustartilleriförband kommer att öka. Personalförsörjningen bedöms inte komma att utgöra något problem. Alternativet kommer även att innebära ett mer effektivt utnyttjande av befintliga etablissemang på Rindö.

4.8.2 Utredningens förslag och bedömning

Utredningens förslag innebär att Kustartilleriets stridsskola omlokaliseras till kustartilleriregementet på Rindö (Vaxholm). Utredningen delar här Försvarsmaktens uppfattning att en omlokalisering av skolan kommer att medföra väsentliga fördelar för skolans verksamhet och för den samlade utvecklingen av kustartilleriförbanden. Dessutom konstaterar utredningen att 40-50 procent av skolans elever redan i dag kommer från kustartilleriregementet på Rindö, varför t.ex. rese- och traktamenteskostnaderna kan reduceras.

Utredningen har även begärt att Försvarsmakten belyser konsekvenserna av en omlokalisering till Örlogsskolorna på Berga. Alternativet, som är fullt genomförbart, har dock refuserats av utredningen eftersom utbildningsbetingelserna bedömts som avsevärt bättre vid en lokalisering till Rindö.

4.9 Försvarsmaktens tekniska utbildning

Utredningens förslag:

- Omlokalisera och samordna den tekniska utbildning som ges vid den Skeppstekniska skolan på Berga med den Skeppstekniska skolan i Karlskrona

Som tidigare redogjorts för i avsnitt 3.5.2 bedrivs teknisk utbildning vid respektive försvarsgrens tekniska skola. Utredningen har med anledning härav begärt att Försvarsmakten skall belysa förutsättningarna för en samlokalisering av den tekniska utbildningen.

Försvarsmakten konstaterar att det finns ett flertal teknikområden (fler än 25 st.) som är principiellt lika inom ramen för den grundläggande teknikutbildningen. Däremot framhålls att den tekniska utbildningens utformning skiljer sig åt mellan försvarsgrenarna i avseendet att armén genomför betydligt mer grundläggande teknikutbildning än marinen och flygvapnet. De två senare övergår tidigare än armén till utbildning på materielsystem som är specifikt för respektive försvarsgren. Den grundläggande teknikutbildning som kan samordnas mellan försvarsgrenarna genom att lokaliseringsmässigt sammanföra de tekniska skolorna bedöms därför av Försvarsmakten vara relativt begränsad.

Försvarsmakten förordar därför som alternativ att s.k. expertcentra etableras för att samordna ansvarsförhållandet för olika grundläggande teknikområden.

4.9.1 Utredningens förslag och bedömning

Utredningens förslag innebär att den tekniska utbildning som bedrivs inom ramen för den Skeppstekniska skolan på Berga förläggs till

Karlskrona, för att samordnas med den tekniska utbildning som redan bedrivs vid den Skeppstekniska skolan i Karlskrona.

Nuvarande organisering av den tekniska utbildningen inom marinen är bl.a. betingad av en historisk uppdelning av utbildningsverksamheten mellan Berga och Karlskrona. På Berga finns för närvarande maskinenheten medan elenheten och verkstads/mekanikenheten återfinns i Karlskrona. Utredningen har dock vid sin genomgång av verksamheten bedömt att det av rationalitetsskäl är relevant att den marina tekniska utbildningen samlas till en plats. Utredningens uppfattning är att åtgärden kommer att bidra till att befintliga resurser, såväl personella som materiella, kan utnyttjas på ett sätt som kommer att gagna den samlade tekniska utbildningen inom marinen, trots de investeringskostnader som kan bli följden. Dessutom konstaterar utredningen att det utbildningsmässiga samarbetet med andra myndigheter underlättas av åtgärden.

Utredningen anser i likhet med Försvarmakten att en försvarsmaktsgemensam lokaliseringslösning för den grundläggande tekniska utbildningsverksamheten är komplicerad att genomföra och att fördelarna synes vara begränsade. Kostnaden för ett sådant alternativ skulle sannolikt också bli betydande. Utredningen delar därför Försvarmaktens uppfattning att s.k. expertcentra för olika grundläggande teknikområden i första hand bör upprättas.

Utredningen vill avslutningsvis framhålla att ett försvarsmaktsgemensamt ansvarsförhållande för de tekniska skolorna inom snar framtid borde organiseras. Detta torde lämpligen kunna ske genom att nuvarande försvarsgrensspecifika tekniska skolor ersätts med en Försvarmaktens tekniska skola. Den framtida åtgärden behöver inte innebära en samlokalisering av skolorna men däremot att ett enhetligt ledningsförhållande etableras. Utredningen bedömer vidare att åtgärden kommer att kunna förstärka systemet med expertcentrum för olika grundläggande teknikområden, något som i förlängningen kan underlätta verksamhetsmässiga prioriteringar mellan de berörda skolorna.

4.10 Marinens dykskolor

Utredningens förslag:

- Reducera antalet marina dykskolor från tre till två. Verksamheten samlas till Örlogsskolorna på Berga respektive i Karlskrona.

Utredningen har vid sin genomgång funnit att marinen har tre separata dykskolor vilka är lokaliserade i Karlskrona, på Berga samt på Rindö. I de samtal som förts med Försvarmakten har det framkommit att dessa skolor i första hand bör kunna reduceras till två stycken. Härigenom skulle förutsättningarna för en totalförvarssamordning kunna förbättras.

4.10.1 Utredningens förslag och bedömning

Utredningens förslag innebär att utbildningsverksamheten inom dykerifunktionen samlas till Karlskrona och till Berga. Den dyksskola som finns på Rindö bör därför som en konsekvens av förslaget avvecklas och integreras i ovan nämnda skolor för att öka samordningen inom utbildningsområdet.

Utredningen anser att dykerifunktionen med tillhörande utbildningsverksamhet bör analyseras ytterligare av Försvarmakten. Målet bör vara att skapa grundförutsättningar för en totalförvarssamordning inom området. Detta torde i förlängningen innebära att den långsiktiga kompetensen stärks inom området.

Utredningen har inom ramen för beredningsarbetet begärt att Försvarmakten skall redovisa konsekvenserna av en koncentrerad dykerifunktion till Berga. Trots de investeringskostnader som detta alternativ skulle innebära, bl.a. avseende nybyggnad av dyktank, framhåller Försvarmakten att alternativet kan medföra betydande fördelar för dykerifunktionen som helhet samt vad gäller samarbetet dels

med övriga organisationsenheter inom Försvarmakten, dels med andra myndigheter.

Utredningen delar Försvarmaktens uppfattning men anser, som nämnts ovan, att detta är en fortlöpande process som bör anpassas till utvecklingen inom området, vilket gör att i detta skede bör både dygskolan i Karlskrona och på Berga tills vidare kvarstå.

5 Den nya skolstrukturen

Nedan redovisas en sammanställning över skol- och utbildningsverksamheten inom Försvarsmakten såsom den kommer att vara organiserad om utredningens förslag till förändringar accepteras. Sammanställningen inkluderar kvarvarande skolor och utbildningscentrum oavsett om de från utredningens sida varit föremål för ändringsförslag eller ej. I kapitlet lämnas även kommentarer till vissa delar av Försvarsmaktens utbildningsverksamhet.

Organisationsenhet eller motsvarande	Lokalisering	Utredningens förslag
Militärhögskolan	Halmstad Stockholm Östersund	Skolan nyinrättas
FM:s ledningscentrum (inklusive Stabs- och sambandsskolan och Totalförsvarets signal-skyddsskola)	Enköping	Centrumet nyinrättas
FM:s idrotts- och överlevnadscentrum	Stockholm (Solna)	Ingen åtgärd
FM:s sjukvårdscentrum	Hammarö, Karlstad	Ingen åtgärd
FM:s int. kommando	Almnäs	Ingen åtgärd
FM:s helikopterflottilj	Linköping	Ingen åtgärd
FM:s underhålls- och basskola	Halmstad	Skolan nyinrättas
Totalförsvarets skyddsskola	Umeå	Ingen åtgärd
Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum	Eksjö	Ingen åtgärd

Organisationsenhet eller motsvarande	Lokalisering	Utredningens förslag
Hemvärnets stridsskola	Norsborg	Ingen åtgärd
Arméns Brigadskola med underavd. i Kvarn/Boden	Skövde	Skolan nyinrättas
Artilleriets stridsskola	Kristinehamn	Ingen åtgärd
Luftvärnets stridsskola	Norrtälje	Ingen åtgärd
Arméns fältarbetskola	Eksjö	Ingen åtgärd
Arméns tekniska skola	Östersund	Berörs av FM Ledningscentrum
Marinens lednings-systemskola inklusive Sambandsskolan	Berga	Ingen åtgärd
Ytstridsskolan	Berga	Ingen åtgärd
Ubåtsstridsskolan	Berga	Ingen åtgärd
Räddningstjänstskolan	Berga Karlskrona	Behandlas i slutbetänkandet
Minkrigsskolan	Berga	Ingen åtgärd
Dykskolan	Berga Karlskrona	Reduktion från tre till två skolor
Marinens systemtekniska skola	Karlskrona	Ingen åtgärd
Skeppstekniska skolan	Karlskrona	Nuvarande utbildning på Berga till Karlskrona
Radarskolan	Göteborg	Ingen åtgärd
Minkrigsskolan	Rindö	Ingen åtgärd
Amfibieskolan	Rindö	Ingen åtgärd
KA:s stridsskola	Rindö	Omlokaliseras från Täby
Flygskolan	Ängelholm Uppsala	Ingen åtgärd
FV:s flygledarskola	Halmstad	Omlokaliseras från Ljungbyhed
Trafikflygarskolan	Ljungbyhed	Ingen åtgärd
FV:s tekniska skola	Halmstad	Ingen åtgärd
IT-skolan	Halmstad	Berörs av FM Ledningscentrum
FV:s flygbefälskola	Uppsala	Ingen åtgärd
FV:s stridslednings- och luftbevakningsskola	Uppsala	Ingen åtgärd

Utredningen vill i anslutning till ovanstående sammanställning göra följande kommentarer:

- Den skolverksamhet inom Försvarmakten som berör räddnings- och skyddstjänst har inte hanterats inom ramen för delbetänkandet. Koordinering skall här ske med den parallellt pågående utredningen om Räddningsverkets utbildningsverksamhet. Detta innebär att eventuella förslag om samordning etc. först kommer att lämnas inom ramen för slutbetänkandet. Detta berör i första hand marinens två räddningstjänstskolor samt den räddningstjänstutbildning som för närvarande bedrivs vid Flygvapnets basbefälskola i Halmstad.
- Utredningen har inte funnit någon anledning att föreslå en omlokalisering av Totalförsvarets skyddsskola i Umeå. Dess koppling till FOA:s verksamhet i Umeå samt till Umeå Universitet har i detta sammanhang bedömts vara av mycket stor betydelse. Enligt Försvarmakten är dessutom åtgärder vidtagna för att säkerställa att Skyddsskolan även i fortsättningen skall kunna bedriva sin verksamhet i Umeå.
- Verksamheten vid Försvarmaktens sjukvårdscentrum på Hammarö, Karlstad har varit föremål för utredningens beredningsarbete. Utredningen har dock kunnat konstatera att verksamheten omlokaliseras från Stockholm relativt nyligen. Vid en genomgång av de argument som då låg bakom beslutet att flytta verksamheten har inget direkt avgörande framkommit som nu utifrån en helhetsbedömning talar för en ny omlokalisering av sjukvårdscentrumet.
- Försvarmakten har på uppdrag från utredningen närmare redogjort för verksamheten vid Hemvärnets stridsskola, Vällinge. Försvarmakten har inom ramen för detta uppdrag även belyst konsekvenserna av en omlokalisering av skolan till antingen Kvarn eller Östersund. Mot bakgrund av försvarsbeslutets inriktning för hemvärdet avseende uppgifter och mål har utredningen gjort bedömningen att det inte är aktuellt att föreslå en omlokalisering av skolan.
- Vad gäller Kustartilleriets Radarskola i Göteborg har utredningen funnit att skolans utbildningsverksamhet i första hand vänder sig till värnpliktiga. Skolan bör därför förbli lokaliserad till Göteborg. Ett

viktigt motiv bakom detta ställningstagande har varit att värnpliktsvolymen skall kunna upprätthållas vid Göteborgs marinbrigad i enlighet med de riktlinjer som fastställdes i försvarsbeslutet. Investeringskostnaderna har också bedömts som betydande vid en omlokalisering.

- Utredningen har också undersökt möjligheterna att flytta Marinens systemtekniska skola i Karlskrona till Berga. Det har dock tidigt visat sig att investerings- och omlokaliseringskostnaderna skulle bli omfattande varför ingen ytterligare åtgärd vidtagits från utredningens sida.
- Marinens två minkrigsskolor har också analyserats med avseende på en eventuell lokaliseringssamordning. Utredningen har dock funnit att kustflottans respektive kustartilleriets minkrigsskola har så pass skilda utbildningsuppgifter att ingen ytterligare åtgärd varit aktuell från utredningens sida.

6 Slutsatser

Utredningen har i delbetänkandet redovisat ett antal förslag som på ett konkret sätt visar hur Försvarsmaktens utbildningsverksamhet genom utökad samordning och integrering kan förbättras. Förslagen bidrar även till att skapa förutsättningar för en mer samlad utbildningsorganisation inom Försvarsmakten. Det är utredningens uppfattning att den organisatoriska grundstrukturen är en mycket viktig utgångspunkt för detta arbete och utredningen delar därmed de ambitioner som finns angivna i utredningsdirektivet. Likväl har utredningen kunnat konstatera att ett mer entydigt ansvarsförhållande också är av stor vikt för att bidra till ett rationellt resursutnyttjande inom området.

Utredningen vill därför betona att arbetet med samordning, integrering och långsiktig kompetensutveckling måste betraktas som en fortlöpande process varvid de redovisade förslagen bör ses som en början på detta arbete, inte minst med tanke på krigsorganisationens utveckling.

Utredningen har under beredningsarbetet prövat och analyserat ett flertal potentiella samordningsområden som inte resulterat i några konkreta förslag. Som exempel på sådana områden kan nämnas luftvärns- och artillerifunktionerna inom armén och marinen. Utredningen anser dock att framtida samordning är möjlig att åstadkomma även inom dessa områden men sannolikt först i samband med att t.ex. mer gemensamma system införskaffas.

Avslutningsvis anser utredningen att det är viktigt att de frågeställningar avseende den skol- och utbildningsverksamhet som behandlats inom ramen för detta delbetänkande i större utsträckning beaktas i samband med att beslut om mer genomgripande strukturella förändringar i den totala organisatoriska grundstrukturen aktualiseras.

